

MAŁGORZATA STEFANIUK

Rola opinii publicznej w wystąpieniach posłów VI kadencji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

The role of public opinion in the speeches by deputies to the Republic of Poland's Parliament of the Sixth-Term

Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza wystąpień poselskich w VI kadencji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z perspektywy roli, jaką odgrywa w nich powoływanie się na opinię publiczną.¹ Należy zauważyć, iż posłowie, odwołując się do przekonań „większości” czy „wielu ludzi” popierających jakąś opinię, czy rozwiązanie, sami tę opinię po części kształtują, należąc do kategorii jej kreatorów.

Trudno jest podać jedną, satysfakcjonującą wszystkich definicję opinii publicznej.² Za *Encyklopedią socjologii* można przyjąć, iż „opinia publiczna danej

¹ Spośród minionych kadencji Sejmu została wybrana VI (trwająca od 5 listopada 2007 r. do 7 listopada 2011 r.), na co złożyło się kilka przyczyn: 1) była to pełna kadencja parlamentu; 2) w czasie jej trwania miały miejsce bezprecedensowe wydarzenia, które mocno zakorzeniły się w dyskursie publicznym, zwłaszcza katastrofa prezydenckiego samolotu pod Smoleńskiem oraz ujawnienie sprawy porwania i zabójstwa Krzysztofa Olewnika; 3) podjęty temat nie był jeszcze przedmiotem refleksji (przemówienia parlamentarne w trakcie IV i V kadencji Sejmu posłów IV kadencji były przedmiotem analizy w pracy R. Szweđa, *Reprezentacje opinii publicznej w dyskursie publicznym*, Lublin 2011, s. 440); 4) w okresie trwania VI kadencji Sejmu RP nie było jeszcze tak pogłębionych (może z wyjątkiem występujących w różnych konfiguracjach ugrupowań lewicowych) podziałów wewnątrz partii politycznych, które doprowadziły do powstania nowych partii bądź przechodzenia posłów pomiędzy istniejącymi ugrupowaniami. Z uwagi na znaczną ilość odwołań do „opinii publicznej” w wystąpieniach poselskich nie wszystkie z nich znajdują odzwierciedlenie w niniejszym opracowaniu. Zostały wybrane te, uznane za najbardziej reprezentatywne dla uzasadnienia wniosków wynikających z zebranego materiału badawczego.

² Na temat relacji między pojęciem „opinia publiczna a „opinia społeczna” patrz: E. Młyniec, *Opinia publiczna. Wstęp do teorii*, Poznań–Wrocław 2002, s. 23–24.

społeczności to zbiór dominujących w niej opinii w kwestiach publicznych ważnych dla niej w danym czasie”.³

Wyróżnia się dwa sposoby rozumienia terminu „opinia publiczna”: agregaty i kolektywistyczny. Pierwszy z nich określa opinię publiczną jako „zbiór (agregat) indywidualnych opinii członków danej społeczności w jakiejś kwestii, dający się opisać za pomocą statycznego rozkładu poszczególnych opinii na ten temat lub opinii modalnej (najczęściej wyrażanej)”.⁴ Jest to podejście indywidualistyczne, stanowiące podstawę pojęciową dla sondaży opinii publicznej. Natomiast w ujęciu kolektywistycznym opinia publiczna nie jest agregatem oddzielnych sądów jednostkowych, ale produktem współdziałania komunikacji oraz wzajemnych wpływów. To drugie podejście umożliwia formułowanie teorii opinii publicznej.⁵

Przechodząc do wystąpień poselskich w VI kadencji Sejmu, należy stwierdzić, iż przedstawiciele niższej izby polskiego parlamentu (i to wywodzący się ze wszystkich ugrupowań politycznych) powołują się na opinię publiczną. W wymiarze procentowym nie jest tych przypadków zbyt wiele, bo około 2,4%, ale należy zauważyć, iż w wielu sytuacjach wypowiadający się na forum parlamentu odwoływali się do opinii publicznej w swoim wystąpieniu więcej niż jeden raz.⁶ Analizując częstotliwość tego rodzaju powołań, nie potwierdza się głoszona czasem opinia, iż to posłowie Platformy Obywatelskiej znacznie częściej niż inni odwołują się do opinii publicznej. Nawet biorąc pod uwagę, iż to rzeczywiście stojący na czele Platformy Obywatelskiej i jednocześnie Prezes Rady Ministrów Donald Tusk najczęściej operuje pojęciem „opinia publiczna”, to jednak posłowie opozycji nie czynią tego rzadziej niż koalicjanci. Znajduje to odzwierciedlenie w niżej cytowanych wypowiedziach.

Przechodząc do analizy zebranego materiału w postaci wystąpień poselskich, należy podkreślić, iż zawiera on stwierdzenia dotyczące relacji, w jakich pozostaje opinia publiczna do społeczeństwa, parlamentarzystów i innych podmiotów. Posłowie: 1) sami się stawiają obok opinii publicznej,⁷ np. kiedy domagają się

³ S. Nowotny, [hasło] *Opinia publiczna*, [w:] *Encyklopedia socjologii*, t. 3, Warszawa 2000, s. 18. W literaturze przedmiotu podejmuje się próby wskazania cech, jakimi charakteryzuje się opinia publiczna. Na ten temat patrz bliżej E. Młyniec, *op. cit.*, s. 20.

⁴ S. Nowotny, *op. cit.*, s. 16.

⁵ *Ibidem*, s. 16.

⁶ Na forum Sejmu VI kadencji frazy „opinia publiczna” i „opinii publicznej” wystąpiły w 1109 wypowiedziach (na 46182). Wynik oparty na danych ze strony internetowej Sejmu www.sejm.gov.pl

⁷ „Kiedy posłowie – i opinia publiczna – będą mieli możliwość zapoznania się z tym dokumentem?”. Wystąpienie posła Stanisława Pięty na 8 pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 lutego 2008 r. *Sprawozdanie stenograficzne z 8 posiedzenia Sejmu RP w dniu 7 lutego 2008 r. (drugi dzień obrad)* (dalej zapis skrócony), Warszawa 2008, s. 153; „I wreszcie proszę odpowiedzieć i mnie, i obecnym tu posłom, a także opinii publicznej, zwłaszcza mieszkańcom tego niezwykle ważnego na polskiej

wyjaśnień od rządu, 2) uważają się za składnik opinii publicznej,⁸ 3) dokonują podziału pomiędzy z jednej strony całą opinią publiczną, a z drugiej strony parlamentarzystami, politykami, najwyższymi organami władzy publicznej.⁹

Charakterystyczne, że opinia publiczna w wypowiedziach posłów (gdzie mamy do czynienia z dyskursem elit) z reguły traktowana jest w sposób spersonifikowany, jako upodmiotowiony twór, któremu przypisuje się cechy właściwe osobom fizycznym. Świadczą o tym chociażby używane przez posłów wyrażenia, takie jak opinia publiczna „zauważyła”,¹⁰ „jest bardzo ciekawa” a nawet „słyszysz i wie”,¹¹ „żyła” określonymi problemami,¹² „miała pretensje”,¹³ była „zaniepoko-

mapie uzdrowiskowego miasta Augustowa, jaki w ogóle pomysł ma rząd na rozwiązanie tego problemu”. Wystąpienie posła Jarosława Zielińskiego na 9 pos. Sejmu VI kad. w dniu 28 lutego 2008 r. *Spraw. sten. z 9 pos. Sejmu RP w dniu 28 lutego 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 133; „Sądzę, że chodzi o publiczne pieniądze, toteż Sejm, ja, opinia publiczna – wszyscy mają prawo wiedzieć, jakie ten rząd [...] i siła rządząca przeznacza pieniądze publiczne na gaże lukratywne bądź nie dla swoich faworytów i pieszczochów”. Wystąpienie posła Ludwika Dorna na 98 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 sierpnia 2011 r. *Spraw. sten. z 98 pos. Sejmu RP w dniu 19 sierpnia 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 166.

⁸ „Myślę, że ranga tych informacji jest taka, że byłoby dobrze, żeby sprawy te zostały jednoznacznie przedstawione i opinia publiczna, w tym parlament i opozycja, która miała być w tej sprawie informowana, nie dowiadywały się o tym dzięki informacjom czysto dziennikarskim, z niepotwierdzonych źródeł”. Wystąpienie posła Pawła Kowala na 11 pos. Sejmu VI kad. w dniu 27 marca 2008 r. *Spraw. sten. z 11 pos. Sejmu RP w dniu 27 marca 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 200.

⁹ „To normalna zdrowa sytuacja w demokratycznym państwie, że ludzie aktywnie uczestniczący w życiu publicznym, cała opinia publiczna, ale także politycy, parlamentarzyści, najwyższe organa władzy publicznej dochodzą do porozumienia, wychodząc czasami z różnych aksjologii, z różnych punktów widzenia”. Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów Donalda Tuska na 12 pos. Sejmu VI kad. w dniu 1 kwietnia 2008 r. *Spraw. sten. z 12 pos. Sejmu RP w dniu 1 kwietnia 2008 r.*, Warszawa 2008, s. 20.

¹⁰ „Jak państwo widzieli, jak zauważyła opinia publiczna, klub Prawa i Sprawiedliwości w dosyć zrezygnowany sposób przyglądał się temu zamachowi na media publiczne”. Wystąpienie posła Jacka Kurskiego na 10 pos. Sejmu VI kad. w dniu 18 marca 2008 r. *Spraw. sten. z 10 pos. Sejmu RP w dniu 18 marca 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 218.

¹¹ „Myślę, że jest to ciekawa wiedza, która również pana zainteresuje, więc niech pan nie zagłusza tego głosu, bo opinia publiczna słyszy i wie, że doprowadziliście państwo do zamknięcia dwóch oddziałów, w tym onkologicznego”. Wystąpienie posła Krzysztofa Sołty na 11 pos. Sejmu VI kad. w dniu 26 marca 2008 r. *Spraw. sten. z 11 pos. Sejmu RP w dniu 26 marca 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 59.

¹² „[...] w Poznaniu, w Wielkopolsce opinia publiczna żyje sprawą rodziny Szwaków, odebrania dziecka.”. Wystąpienie posła Jana Filipa Libickiego na 62 pos. Sejmu VI kad. w dniu 4 marca 2010 r. *Spraw. sten. z 62 pos. Sejmu RP w dniu 4 marca 2010 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 165.

¹³ „[...] cała opinia publiczna miała wtedy pretensje do ministra skarbu państwa, dlaczego było to tak tanio, dlaczego tak naprawdę dopłacił, żeby huty sprzedać”. Wystąpienie Ministra Skarbu Aleksandra Grada na 21 pos. Sejmu VI kad. w dniu 4 września 2008 r. *Spraw. sten. z 21 pos. Sejmu RP w dniu 4 września 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 274.

jona,¹⁴ „rozgoryczona,¹⁵ „nie wybacza,¹⁶ „nie ufa.”¹⁷ Zdaniem A. Sułka, skłonność do personifikacji opinii publicznej w debacie parlamentarnej jest zrozumiała, gdyż do przedstawienia tak trudnego do opisu zjawiska metafory są bardzo użyteczne, a „język potocznego opisu działań podmiotów ponadindywidualnych pochodzi z potocznej psychologii”.¹⁸

Szczególnie często przypominano w wystąpieniach poselskich o sprawach, które wzbudziły szczególne zainteresowanie opinii publicznej, a nawet nią „wstrząsnęły”. Należały do nich: okoliczności śmierci byłej posłanki Barbary Blidy,¹⁹ sprawa uprowadzenia i zabójstwa K. Olewnika,²⁰ złego traktowania w Polsce cudzoziemców,²¹ wydarzeń mających miejsce w domach pomocy społecznej,²² zlecenia na obsługę zwalnianych stoczniowców firmie, w której miał

¹⁴ „Mimo iż opinia publiczna była zaniepokojona [...] wszystko się udało. Sektor lotniczy także się rozwija”. Wystąpienie Ministra Infrastruktury Cezarego Grabarczyka na 99 pos. Sejmu VI kad. w dniu 29 sierpnia 2011 r. *Spraw. sten. z 99 pos. Sejmu RP w dniu 29 sierpnia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 26.

¹⁵ „Opinia publiczna, słusznie rozgoryczona stylem rządów Jarosława Kaczyńskiego i Kazimierz Marcinkiewicza, dość powszechnie oczekiwała, że komisja zajmie się oceną rządu premiera Jarosława Kaczyńskiego.” Wystąpienie posła Andrzeja Czumy na 100 pos. Sejmu VI kad. w dniu 15 września 2011 r. *Spraw. sten. z 100 pos. Sejmu RP w dniu 15 września 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 129.

¹⁶ „[...] wszyscy bardzo chcielibyśmy, żeby pieniądze europejskie nie przepadały, nie marnowały się, bo dobrze państwo wiecie, że tego polska opinia publiczna nikomu nie wybaczy”. Wystąpienie Prezesa R. M. Donalda Tuska na 2 pos. Sejmu VI kad. w dniu 24 listopada 2007 r. *Spraw. sten. z 2 pos. Sejmu RP w dniu 23 listopada 2007 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2007, s. 132.

¹⁷ „Pan premier Donald Tusk ostatnimi czasy wielokrotnie [...] żalił się, że opinia publiczna w Polsce nie ufa mu w sprawie smoleńskiej, że uważa się go za zdrajcę, że jego argumenty nie docierają do opinii publicznej, a on działa zgodnie z dobrą, najlepszą wolą”. Wystąpienie posła Antoniego Macierewicza na 86 pos. Sejmu VI kad. w dniu 3 marca 2011 r. *Spraw. sten. z 86 pos. Sejmu RP w dniu 3 marca 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 129.

¹⁸ A. Sułek, *Socjologia a badania opinii publicznej*, „Przegląd Socjologiczny” 1996, t. 65, s. 47.

¹⁹ „To tragiczne w skutkach zdarzenie wstrząsnęło opinią publiczną w sposób szczególny u nas, na Śląsku.” Wystąpienie posła Tomasza Tomczykiewicza na 3 pos. Sejmu VI kad. w dniu 6 grudnia 2007 r. *Spraw. sten. z 3 pos. Sejmu RP w dniu 6 grudnia 2007 r.*, Warszawa 2007, s. 12.

²⁰ „Zajmujemy się sprawą, która wstrząsnęła opinią publiczną w ostatnich dniach”. Wystąpienie posła Grzegorza Napieralskiego na 34 pos. Sejmu VI kad. w dniu 22 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 34 pos. Sejmu RP w dniu 22 stycznia 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 147.

²¹ „Polska zawsze była krajem przyjaznym dla cudzoziemców [...]. Tymczasem coraz częściej opinia publiczna bulwersowana jest doniesieniami o złym traktowaniu cudzoziemców przez instytucje państwowe”. Wystąpienie poseł Izabeli Jarugi-Nowackiej na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 8 maja 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 135.

²² „[...] domy pomocy społecznej to nie są najszcześniejsze miejsca na ziemi [...] Od czasu do czasu opinią publiczną wstrząsają dramatyczne informacje o wydarzeniach w tych placówkach, które rzeczywiście sprawiają, że ciarki przechodzą po plecach”. Wystąpienie poseł Iwony Śledzińskiej-Katarasińskiej na 19 pos. Sejmu VI kad. w dniu 10 lipca 2008 r. *Spraw. sten. z 19 pos. Sejmu RP w dniu 10 lipca 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 143.

udziały senator Platformy Obywatelskiej,²³ sprawa nieuprawnionych działań przy ustawie dotyczącej automatów o niskich wygranych i wideoloterii,²⁴ ustanowienie gabinetów politycznych w urzędach gmin, powiatów i województw,²⁵ sprowadzanie mięsa z magazynów armii szwedzkiej,²⁶ przekazywanie informacji organom ścigania na Białorusi.²⁷

A zatem poruszane przez posłów sprawy miały różny ciężar gatunkowy i to od oceny wypowiedzającego się zależało uznanie jej za „bulwersującą” dla opinii publicznej. Czasami używano sformułowań nieco delikatniejszych, np. mówiono, iż opinia publiczna była „bardzo poruszona” w kwestii luk w systemie finansowania partii politycznych.²⁸

W wystąpieniach poselskich najczęściej następuje odwoływanie się do polskiej opinii publicznej, wyjątkowo zaś do opinii międzynarodowej. Mamy tu do czynienia z oddziaływaniem dwukierunkowym. Z jednej strony posłowie są zainteresowani i pytają o stanowisko, jakie zajmuje międzynarodowa (bądź kształtująca się w konkretnym kraju) opinia publiczna,²⁹ z drugiej zaś wskazują na po-

²³ „Od tygodnia opinia publiczna naszego kraju jest bulwersowana okolicznościami, w jakich firma, której udziałowcem jest bądź był – różne są na ten temat informacje – senator Platformy Obywatelskiej, otrzymała od Agencji Rozwoju Przemysłu zlecenia na obsługę zwalnianych stoczniowców”. Wystąpienie posła Sławomira Kłosowskiego na 38 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 marca 2009 r. *Spraw. sten. z 38 pos. Sejmu RP w dniu 19 marca 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 146.

²⁴ „Oczywiście celem wnioskodawców było powołanie komisji śledczej do zbadania tego, co od wielu tygodni bulwersuje opinię publiczną, czyli zbadanie nieuprawnionych działań polityków, i nie tylko polityków, przy ustawie dotyczącej automatów o niskich wygranych i wideoloterii”. Wystąpienie posła Sławomira Neumanna na 53 pos. Sejmu VI kad. w dniu 4 listopada 2009 r. *Spraw. sten. z 53 pos. Sejmu RP w dniu 4 listopada 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 146.

²⁵ „Rok temu, w lutym 2009 r., opinia publiczna była zbulwersowana tym, że Wysoka Izba przyjęła zmianę ustawy o pracownikach samorządowych, która ustanawiała gabinety polityczne w urzędach gmin, powiatów i województw”. Wystąpienie posła Mariusza Błaszczaka na 61 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 lutego 2010 r. *Spraw. sten. z 61 pos. Sejmu RP w dniu 19 lutego 2010 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 190.

²⁶ „Opinia publiczna, rolnicy i konsumenci są oburzeni, że do Polski sprowadzono ze Szwecji blisko 200 ton zakonserwowanego mięsa wycofanego z magazynów armii szwedzkiej. Niektóre puszki z mięsem przeleżały tam ponad 25 lat i zostały przeznaczone wyłącznie do karmienia zwierząt”. Wystąpienie posła Wiesława Wody na 51 pos. Sejmu VI kad. w dniu 9 października 2009 r. *Spraw. sten. z 51 pos. Sejmu RP w dniu 9 października 2009 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 278.

²⁷ „Tylko jedna sprawa może budzić wątpliwości, mianowicie to, czy urzędnicy, państwo będą potrafiły w krótkim czasie tak zorganizować punkt kontaktowy, aby się nie zdarzyło coś podobnego do wydarzenia, które wstrząsnęło ostatnio, bo tak trzeba powiedzieć, opinią publiczną nie tylko Polski – chodzi o informacje przekazane organom ścigania na Białorusi”. Wystąpienie posła Andrzeja Sztorca na 99 pos. Sejmu VI kad. w dniu 30 sierpnia 2011 r. *Spraw. sten. z 99 pos. Sejmu RP w dniu 30 sierpnia 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 178.

²⁸ Wystąpienie posła Marka Wójcika na 46 pos. Sejmu VI kad. w dniu 16 lipca 2009 r. *Spraw. sten. z 46 pos. Sejmu RP w dniu 16 lipca 2009 r., (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 306.

²⁹ „Apelujemy do pana ministra o przygotowanie i przekazanie opinii publicznej sprawozdania

trzebę przekazania zagranicznej opinii publicznej różnego rodzaju wiadomości o sprawach polskich.³⁰

Powstał przy tym problem, jakiego rodzaju wiadomości należy przekazywać światowej opinii publicznej, np. czy powinny to być dane na temat sytuacji gospodarczej w kraju. Premier uznał za poruszające „pomstowanie” ze strony PiS-u i SLD, że polski rząd informuje opinię publiczną w Europie, na świecie i w Polsce, że RP jest jedynym krajem ze wzrostem gospodarczym.³¹

Podnoszono również problem nie zawsze pozytywnych skutków, jakie niesło za sobą ujawnienie przed opinią publiczną w Polsce informacji, które następnie zostawały wykorzystywane przez organy obcego państwa do walki z demokratyczną opozycją, jak to miało miejsce na Białorusi.³² Jednocześnie podkreślano, że zainteresowanie polskiej opinii publicznej powoduje, że międzynarodowa opinia publiczna nie zapomina o łamaniu praw człowieka na Białorusi.³³

Analiza wypowiedzi na forum Sejmu prowadzi do następujących wniosków dotyczących roli opinii publicznej.

Po pierwsze, posłowie dostrzegają, że jest to rola znacząca – może ona wpływać na polityków i motywować ich do działania,³⁴ stanowić „ważną siłę” decy-

z działalności Centrum Badań Historycznych w Berlinie. Warto także opublikować wnioski z badań, nie ograniczać tych badań jedynie do okresów bezkonfliktowych, pytać stronę niemiecką, w jakim stopniu przeszłość Polaków w Niemczech jest znana i wpływa na dzisiejszy stosunek niemieckiej opinii publicznej?”. Wystąpienie poseł Leny Dąbkowskiej-Cichockiej 15 na pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 7 maja 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 42.

³⁰ „[...] będzie polski raport, który będzie kompletny. Pozna go polska opinia publiczna, światowa opinia publiczna”. Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów Donalda Tuska na 83 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 stycznia 2011 r. *Spraw. sten. z 83 pos. Sejmu RP w dniu 19 stycznia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 64.

³¹ Wystąpienie Prezesa R. M. Donalda Tuska na 91 pos. Sejmu VI kad. w dniu 27 kwietnia 2011 r. *Spraw. sten. z 91 pos. Sejmu RP w dniu 27 kwietnia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 21.

³² „Proszę państwa, dla mnie jest to niezrozumiałe, że polskie władze, polskie państwo demokratyczne przekazuje takie informacje reżimowi Łukaszenki [...]. Opinia publiczna na Białorusi dowiedziała się, jak, w domniemaniu, wielkie, bo nie wiemy, jakie to były przypyływy na kontaktach, pieniądze otrzymywał Aleś Białacki, zaznaczam: na działalność opozycyjną, demokratyczną”. Wystąpienie posła Zbigniewa Wojciechowskiego na 98 pos. Sejmu VI kad. w dniu 18 sierpnia 2011 r. *Spraw. sten. z 98 pos. Sejmu RP w dniu 18 sierpnia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 151.

³³ „Cieszę się, że my, polscy parlamentarzyści, polska opinia publiczna, nie zapominamy o łamaniu praw człowieka na Białorusi. To również dzięki temu szczególnemu zainteresowaniu nie zapomina o tym międzynarodowa opinia publiczna”. Wystąpienie posła Dariusza Lipińskiego na 85 pos. Sejmu VI kad. w dniu 24 lutego 2011 r. *Spraw. sten. z 85 pos. Sejmu RP w dniu 24 lutego 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 159.

³⁴ „Media i opinia publiczna mogą wpływać na liderów politycznych i zachęcać do działania”. Wystąpienie posła Henryka Milcarza na 11 pos. Sejmu VI kad. w dniu 27 marca 2008 r. *Spraw. sten. z 11 pos. Sejmu RP w dniu 27 marca 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 285.

dującą o poparcie dla partii politycznej. Posłowie wyrażają przekonanie, że rola opinii publicznej nie jest jednakowa i zależy od tego, na jakim obszarze działa – większe znaczenie ma w wymiarze krajowym niż lokalnym.³⁵ Chociaż w przekonaniu posłów z opinią publiczną należy się liczyć (a do obowiązków posła należy informowanie opinii publicznej³⁶), to przekonywali, że nie zawsze tak się dzieje. Posłowie (najczęściej z opozycji) wskazywali na sprawy, w których, ich zdaniem, rządzący pozostają obojętni na jej głos w Polsce.³⁷ Są to np. sprawy dotyczące reformy służby zdrowia³⁸ czy obronności.³⁹

Chociaż opinii publicznej nie należy, zdaniem posłów, lekceważyć, nie oznacza to jednak, że nie wypowiedano się o niej krytycznie. Powodem krytyki było niewłaściwe odczytywanie przez opinię publiczną określonych zjawisk.⁴⁰ Posło-

³⁵ „[...] bo w Polsce na poziomie powiatów czy województw opinia publiczna działa bardzo słabo [...]”. Wystąpienie posła Jarosława Kaczyńskiego na 2 pos. Sejmu VI kad. w dniu 23 listopada 2007 r. *Spraw. sten. z 2 pos. Sejmu RP w dniu 23 listopada 2007 r.*, Warszawa 2007, s. 35.

³⁶ „A nawet jeśli sądy nie podzielą mojego zdania, to mam nadzieję, że opinia publiczna po prostu zostanie poinformowana, bo mamy obowiązek, wykonując mandat poselski, informować o rzeczach, które są niepokojące”. Wystąpienie posła Marka Suski na 100 pos. Sejmu VI kad. w dniu 16 września 2011 r. *Spraw. sten. z 100 pos. Sejmu RP w dniu 16 września 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 195; „Dzisiaj tak naprawdę jest smutny dzień, kiedy pan przewodniczący przedstawia sprawozdanie i państwo możecie je przeczytać, bo pragnę was zapewnić, że lektura jest przykra. Ale to, że to ma miejsce, nie zwalnia nas z obowiązku pokazania opinii publicznej, jaka była rzeczywistość w sprawie wprowadzenia Krzysztofa Olewnika”. Wystąpienie posła Grzegorza Karpińskiego na 95 pos. Sejmu VI kad. w dniu 1 lipca 2011 r. *Spraw. sten. z 95 pos. Sejmu RP w dniu 1 lipca 2011 r. (czwarty dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 372.

³⁷ „[...] ciągle mam wrażenie, że bardziej stara się pan odgrywać rolę wiceministra spraw zagranicznych Republiki Federalnej Niemiec i Federacji Rosyjskiej, a kompletnie jest panu obojętne to [...] co uważa opinia publiczna w Polsce”. Wystąpienie posła Zbigniewa Girzyńskiego na 87 pos. Sejmu VI kad. w dniu 16 marca 2011 r. *Spraw. sten. z 87 pos. Sejmu RP w dniu 16 marca 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 27.

³⁸ „Dlaczego nie liczycie się z opinią publiczną? Dlaczego nie chcecie zapytać obywateli, a jesteście Platformą Obywatelską, co myślą o tym waszym pokrętnym, bardzo cwym pomysłem? Dlaczego się tego boicie? Dlaczego uważacie, że polski pacjent, polski obywatel jest niespełna rozumem i nie będzie mógł zrozumieć tego, co mu proponujecie?” Wystąpienie poseł Jolanty Szczypińskiej na 25 pos. Sejmu VI kad. w dniu 14 października 2008 r. *Spraw. sten. z 25 pos. Sejmu RP w dniu 14 października 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 69.

³⁹ „Prawo i Sprawiedliwość, Platforma Obywatelska postanowiły nie liczyć się z większością opinii publicznej, z opinią wszystkich Polaków w tak ważnej kwestii, jak właśnie obronność. Unikalście debaty, stchórzyliście”. Wystąpienie posła Grzegorza Napieralskiego na 28 pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 listopada 2008 r. *Spraw. sten. z 28 pos. Sejmu RP w dniu 7 listopada 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 344.

⁴⁰ „Podstawowym problemem jest też to, że znowu opinia publiczna, obserwatorzy, tę blokadę komunikacji, także w ramach instytucji państwowej, między premierem a prezydentem, utożsamiają z tym, że politycy się kłócą. Problem nie w tym, że politycy się kłócą – kłócili się zawsze. Problem w tym, że ten typ niszczącego politycznego sporu ma źródło, żywi się, ale jednocześnie wzmacnia w następującym zjawisku: Otóż tutaj słabość i w związku z tym agresja ludzi słabszych i skrzywdzonych bądź żyjących w poczuciu krzywdy spotyka się z lekceważeniem i pogardą grup silniejszych

wie zwracali też uwagę, że opinia publiczna nie traktuje niektórych kwestii poważnie⁴¹ oraz ma tendencję do „wyłapywania” jedynie kwestii „najbardziej sensacyjnych”.⁴²

Po drugie, posłowie zdają sobie sprawę z tego, iż choć opinia publiczna odgrywa szczególnie ważną rolę w okresie wyborów, to należy doceniać jej siłę również w okresie powyborczym – kiedy zwycięzcy sprawują władzę, a opozycja prowadzi starania o jej przejęcie. W czasie wyborów opinia publiczna traktowana jest jako „instancja” niezależna, która dokonuje oceny działań rządu,⁴³ ostatecznie feruje wyroki.⁴⁴ To do niej (a w istocie do ludzi, którzy mają prawo uczestniczenia w głosowaniu, do tzw. publiczności głosującej) zwracają się politycy, aby przekonywać do swoich racji. Składają przy tym liczne obietnice, których często po dojściu do władzy nie realizują.⁴⁵ Po zwycięskich wyborach opinii publicznej należy podziękować za zaufanie, jakim obdarzyli daną partię wyborcy, jak to uczynił Donald Tusk w 2007 r.⁴⁶

i zamożniejszych”. Wystąpienie posła Ludwika Dorna na 42 pos. Sejmu VI kad. w dniu 22 maja 2009 r. *Spraw. sten. z 42 pos. Sejmu RP w dniu 22 maja 2009 r.*, Warszawa 2009, s. 323.

⁴¹ „Pani przewodnicząca Szydło na początku swojego wystąpienia denerwowała się, że media i opinia publiczna nie traktują Prawa i Sprawiedliwości jak merytoryczną, prawdziwą, poważną opozycję, ale w zasadzie nie da się państwu tak traktować, bo jesteście państwo – i mówię to naprawdę z przykrością – opozycją cyniczną, demagogiczną, a czasami nawet kuriozalną”. Wystąpienie poseł Izabeli Leszyna na 80 pos. Sejmu VI kad. w dniu 14 grudnia 2010 r. *Spraw. sten. z 80 pos. Sejmu RP w dniu 14 grudnia 2010 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 41.

⁴² „Opinia publiczna widocznie wyłapywała to, co było bardziej sensacyjne. Wyłapywała też nieprawdziwe stwierdzenia. Mówiąc np. bardzo potocznie o tej ustawie, mówiło się równocześnie o abonancie, a w tej ustawie ani słowa o tym nie ma”. Wystąpienie poseł Iwony Śledzińskiej-Katarasińskiej na 20 pos. Sejmu VI kad. w dniu 23 lipca 2008 r. *Spraw. sten. z 20 pos. Sejmu RP w dniu 23 lipca 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 155.

⁴³ „Was nie przekonamy, na szczęście w takich sprawach są też różne instancje, które będą to rozsądzały – mówię o politycznej ocenie tego, co robimy, prawnej, karnej etc. I przynajmniej dwie instancje są niezależne od krzyków posła Macierewicza, ale też niezależne od politycznego wpływu rządu, tj. opinia publiczna – wtedy kiedy przyjdzie czas wyborów – i prokuratura prowadząca teraz swoje działania”. Wystąpienie Prezesa R. M. Donalda Tuska na 83 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 stycznia 2011 r. *Spraw. sten. z 83 pos. Sejmu RP w dniu 19 stycznia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 105.

⁴⁴ „Ale nie jestem powołany do tego, aby tu, w Sejmie, ferować wyroki. Od tego jest komisja, prokuratura, od tego na końcu będzie także polska opinia publiczna, kiedy zapozna się z całością dokumentacji”. Wystąpienie Prezesa R. M. Donalda Tuska na 83 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 stycznia 2011 r. *Spraw. sten. z 83 pos. Sejmu RP w dniu 19 stycznia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 48.

⁴⁵ Wystąpienie poseł Anity Błochowiak na 59 pos. Sejmu VI kad. w dniu 15 grudnia 2009 r. *Spraw. sten. z 59 pos. Sejmu RP w dniu 15 grudnia 2009 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 18.

⁴⁶ Wystąpienie Prezesa R. M. Donalda Tuska na 2 pos. Sejmu VI kad. w dniu 23 listopada 2007 r. *Spraw. sten. z 2 pos. Sejmu RP w dniu 23 listopada 2007 r.*, Warszawa 2007, s. 4–5.

Z opinią publiczną należy się liczyć również w celu utrzymania władzy, a więc w trakcie jej sprawowania. Okazuje się, że coraz częściej dochodzi do sytuacji, gdy opinia publiczna „zwyciężyła” z partią rządzącą, np. w sprawie ustawy dotyczącej wymiany informacji między organami ścigania państw członkowskich UE, w której PO ustąpiło z „lęku przed społeczeństwem”.⁴⁷ O przychylną dla siebie opinię publiczną powinni dbać również przedstawiciele opozycji, gdyż jako wyrażająca społeczne odczucia może być istotnym argumentem dla np. poparcia wniosku o wotum nieufności dla ministra.⁴⁸

Po trzecie, z wypowiedzi posłów wynika, iż dostrzegają rolę opinii publicznej w procesie tworzenia prawa. Powyższe zagadnienie ma szczególne znaczenie z uwagi na rolę parlamentu i jego kompetencje prawodawcze, a samych posłów jako prawodawcy socjologicznego (rzeczywistego). Kiedy jednak posłowie powołują się na opinię publiczną, aby w ten sposób uzasadnić określone rozwiązania prawodawcze, bo tak „chce” opinia publiczna, tego się „domaga”, to najczęściej chodzi tu o jej wpływ pozaproceduralny (faktyczne jej oddziaływanie, niezależnie od tego czy i jakie proceduralne formy tego wpływu są przewidziane) w procesie tworzenia prawa.⁴⁹ Nie ma wątpliwości, iż dla prawodawcy sytuacją korzystniejszą jest znajomość opinii publicznej w trakcie stanowienia prawa niż już po jego ustanowieniu ze względu na niebezpieczeństwo nieskuteczności norm. Jednak wypowiedziom opinii publicznej występującej jako „strona”, która powinna mieć głos co do określonych rozwiązań prawodawczych, rzadko towarzyszy odwołanie się do danych z badań empirycznych. „Argument z opinii publicznej” podnoszono, opowiadając np. się za ratyfikacją Traktatu lizbońskiego,⁵⁰ czy objęciem prawników obowiązkiem posiadania kas fiskalnych.⁵¹ Najczę-

⁴⁷ Wystąpienie posła Tadeusza Woźniaka na 99 pos. Sejmu VI kad. w dniu 30 sierpnia 2011 r. *Spraw. sten. z 99 pos. Sejmu RP w dniu 30 sierpnia 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s.176.

⁴⁸ „Wniosek ten jest tożsamy nie tylko z naszym stanowiskiem, nie tylko ze zdaniem innych partii opozycyjnych. Wniosek ten jest tożsamy z odczuciami społecznymi. To przecież zgodnie z opinią publiczną pani minister jest uważana za najgorzej ocenianego ministra w rządzie pana Donalda Tuska”. Wystąpienie posła Bolesława Grzegorza Piechy na 20 pos. Sejmu VI kad. w dniu 25 lipca 2008 r. *Spraw. sten. z 20 pos. Sejmu RP w dniu 25 lipca 2008 r. (czwarty dzień obrad)*., Warszawa 2008, s. 518.

⁴⁹ Na temat proceduralnego i merytorycznego wpływu opinii publicznej na politykę prawa patrz: J. Wróblewski, *Opinia publiczna a polityka prawa. Wybrane zagadnienia teoretyczne*, [w:] *Opinia publiczna i środki masowego przekazu a ujemne zjawiska społeczne*, red. B. Hołyst, Warszawa 1981, s. 26-33.

⁵⁰ „Oprócz argumentów konstytucyjnych, politycznych i związanych z opinią publiczną potrzeba szybkiego i sprawnego przyjęcia Traktatu z Lizbony wynika także, a może przede wszystkim, z interesu Polski, z analizy treści tego traktatu i korzyści, jakie dla naszego kraju przynosi”. Wystąpienie posła Roberta Tyszkiewicza na 9 pos. Sejmu VI kad. w dniu 27 lutego 2008 r. *Spraw. sten. z 9 pos. Sejmu RP w dniu 27 lutego 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 40.

⁵¹ „Dlaczego pozostawiono poz. 17, dotyczącą zwolnienia usług prawniczych czy rachunko-

ściej pod hasłem „opinia publiczna” występuje bliżej nieokreślona większość, o której oczekiwaniach i poglądach poseł ma wiedzę z bliżej nieznanych źródeł. Wie, w jaki sposób określone działania prawodawcze zostaną zrozumiane przez opinię publiczną – np. jako „zemsta” nowej władzy na starej⁵² czy przejaw pasywnej postawy polityków.⁵³ Niektóre skutki działań prawodawczych zostaną, w opinii posłów, zaakceptowane przez opinię publiczną, inne zaś nie znajdują zrozumienia.⁵⁴

Ze względu na to, że na opinię publiczną istotny wpływ mają systemy aksjologiczne funkcjonujące w danym społeczeństwie, nie mogą one pozostać bez wpływu na ocenę przyjmowanych regulacji prawnych i gotowość do ich przestrzegania. W związku z tym, iż uchwalane obecnie prawo dotyczy spraw bardzo kontrowersyjnych, związanych z poglądami moralnymi czy wyznawaną religią np. aborcji, eutanazji, zapłodnienia *in vitro*, posłowie zwracali uwagę również na te nowe zjawiska. Powołano się na przykład na wypowiedź Benedykta XVI na temat nowego zagrożenia, jakim jest „antychrześcijańska dyktatura opinii publicznej”, która w istocie nie jest tolerancyjna dla ludzi pragnących żyć zgodnie z zasadami moralnymi czy religijnymi.⁵⁵

Rola opinii publicznej w procesie tworzenia prawa może, co dostrzegają posłowie, polegać na inicjowaniu zainteresowania prawodawcy potrzebą przyjęcia określonych regulacji, np. zajęciem się problemem spłat kredytów⁵⁶ czy opracowaniem systemu powiadamiania o wyborach.⁵⁷

wo-księgowych z obowiązku stosowania kasy fiskalnej [...], opinia publiczna domaga się zlikwidowania tego zwolnienia”. Wystąpienie posła Stanisława Steca na 54 pos. Sejmu VI kad. w dniu 18 listopada 2009 r. *Spraw. sten. z 54 pos. Sejmu RP w dniu 18 listopada 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 112.

⁵² Wystąpienie posła Adama Abramowicza na 1 pos. Sejmu VI kad. w dniu 14 listopada 2007 r. *Spraw. sten. z 1 pos. Sejmu RP w dniu 14 listopada 2007 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2007, s. 60.

⁵³ „Jestem przekonany, że droga referendalna zostałaby przez opinię publiczną odebrana jako zbędna zwłoka i wyraz uchylania się polityków od podjęcia potrzebnej decyzji”. Wystąpienie posła Roberta Tyszkiewicza na 9 pos. Sejmu VI kad. w dniu 27 lutego 2008 r. *Spraw. sten. z 9 pos. Sejmu RP w dniu 27 lutego 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 40.

⁵⁴ „Zgodnie z ustawą o każdej podwyżce płac menedżerów spółek Skarbu Państwa będzie wiedziała opinia publiczna”. Wystąpienie posła Tadeusza Aziewiczza na 28 pos. Sejmu VI kad. w dniu 5 listopada 2008 r. *Spraw. sten. z 28 pos. Sejmu RP w dniu 5 listopada 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 26.

⁵⁵ Wystąpienie posła Artura Górskiego na 37 pos. Sejmu VI kad. w dniu 5 marca 2009 r. *Spraw. sten. z 37 pos. Sejmu RP w dniu 5 marca 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 231.

⁵⁶ „To opinia publiczna jak gdyby wymusiła na nas, żebyśmy się tym zajęli”. Wystąpienie posła Jarosława Stawiarskiego na 97 pos. Sejmu VI kad. w dniu 28 lipca 2011 r. *Spraw. sten. z 97 pos. Sejmu RP w dniu 28 lipca 2011 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 283.

⁵⁷ „[...] pozostały pewne kwestie, które też budzą różne wątpliwości, jak chociażby kwestia powiadamiania o wyborach, o umieszczeniu w spisie wyborców. Raczej jestem przekonany, że opinia publiczna nas przymusi do tego, żeby to wprowadzić.” Wystąpienie posła Witolda Gintowt-Dzie-

W związku z rolą posłów w procesie prawodawczym podnoszono potrzebę znajomości prawa przez posłów, którym nie wypada się tłumaczyć przed opinią publiczną z faktu jego nieznanności⁵⁸, czy dbania o jakość procesu legislacyjnego, aby nie uchwalali ustaw określanych przez opinię publiczną jako „bubel”.⁵⁹

O ile nie ma wątpliwości co do tego, iż opinia publiczna może i powinna mieć wpływ na proces tworzenia prawa, to sprawa jest o wiele delikatniejsza w przypadku procesu stosowania prawa, głównie ze względu na zasadę niezawisłości sędziowskiej (art. 178 par. 1 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁶⁰) jako jednej z gwarancji prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Zasada ta powoduje, że sędzia jest niezawisły od wszelkich nacisków opinii publicznej z zewnątrz. Wypowiedzi o relacjach między opinią publiczną a stosowaniem prawa są wyjątkowo rzadkie. Posłowie przestrzegali przed sytuacją, w której to opinia publiczna miałaby zastąpić sędziów, jak w okresie IV RP.⁶¹ Nie chodzi tu o to, że opinia publiczna nie ma w ogóle znaczenia w procesie stosowania prawa – stanowi ona bowiem „przestrzeń” funkcjonowania organów państwowych, w tym sądów.⁶²

Po czwarte, z wypowiedzi posłów wyłaniają się stanowcze postulaty, aby nie dochodziło do różnych patologicznych zjawisk związanych z opinią publiczną, a mianowicie nie powinna być ona wprowadzana w błąd, nie należy ukrywać przed nią faktów ani nią manipulować. Bardzo często postulaty te nie są w rzeczywistości spełnione. Posłowie (zwłaszcza z opozycji) bardzo często podnosili

walutowskiego na 82 pos. Sejmu VI kad. w dniu 4 stycznia 2011 r. *Spraw. sten. z 82 pos. Sejmu RP w dniu 4 stycznia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 104.

⁵⁸ „Uważam jednak, że nie wypada posłom i senatorom tłumaczyć się przed opinią publiczną, że nie wiedzieli. W takim razie kto ma wiedzieć? Oni sami to prawo stanowią i powinni o tym doskonale wiedzieć”. Wystąpienie posła Witolda Gintowt-Dziewałtowskiego na 79 pos. Sejmu VI kad. w dniu 1 grudnia 2010 r. *Spraw. sten. z 79 pos. Sejmu RP w dniu 1 grudnia 2010 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 4.

⁵⁹ „[...] naprawdę byłoby niedobrze, gdyby taka ustawa wyszła z Sejmu, ponieważ byłaby ustawą, o której, co tu dużo mówić, opinia publiczna czasem mówi: bubel”. Wystąpienie poseł Iwony Śledzińskiej-Katarasińskiej na 99 pos. Sejmu VI kad. w dniu 31 sierpnia 2011 r. *Spraw. sten. z 99 pos. Sejmu RP w dniu 31 sierpnia 2011 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 308.

⁶⁰ Dz. U. nr 78, poz. 483 z późn. zm.

⁶¹ „Winy nie trzeba było udowadniać prawomocnym wyrokiem, wystarczyło mgliste podejrzenie uczestnictwa w układzie. Sędziów miała zastąpić opinia publiczna, a procesy – emocjonalne konferencje prasowe”. Wystąpienie poseł Agnieszki Hanajczyk na 100 pos. Sejmu VI kad. w dniu 15 września 2011 r. *Spraw. sten. z 100 pos. Sejmu RP w dniu 15 września 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 125.

⁶² „Sędziowie zarówno sądów powszechnych, jak i Sądu Najwyższego funkcjonują w demokratycznym państwie prawnym w ramach przestrzeni opinii publicznej. [...] obowiązkiem sędziego jest nie tylko wydać wyrok, ale też w sposób jasny, wyraźny przedstawić jego motywy adresatom, do których należą nie tylko strony postępowania, ale i opinia publiczna”. Wystąpienie posła Ryszarda Kalisza na 97 pos. Sejmu VI kad. w dniu 29 lipca 2011 r. *Spraw. sten. z 97 pos. Sejmu RP w dniu 29 lipca 2011 r. (czwarty dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 388.

tego rodzaju działania ze strony rządzących. I tak, w ocenie posłów polską opinię publiczną wprowadzano w błąd co do upolitycznienia prokuratury,⁶³ pomocy publicznej dla Stoczni Gdańskiej,⁶⁴ planowanych oszczędności budżetowych,⁶⁵ rodzaju szkół, które mogą ulec likwidacji,⁶⁶ ustawy medialnej,⁶⁷ zabezpieczenia przez służby rosyjskie miejsca katastrofy w Smoleńsku, okradania zwłok jej ofiar i wyboru podstawy prawnej działania w sprawie jej wyjaśnienia.⁶⁸

⁶³ „Jednak państwo wprowadzacie w błąd opinię publiczną, szermując argumentami o odpolitycznieniu prokuratury i twierdząc, że prokuratorzy nie mają możliwości uchylania się od nacisków politycznych. Państwo w tej kadencji nie wykazaliście jednak na żadnym przykładzie, że takie naciski były”. Wystąpienie posła Arkadiusza Mularczyka na 18 pos. Sejmu VI kad. w dniu 26 czerwca 2008 r. *Spraw. sten. z 18 pos. Sejmu RP w dniu 26 czerwca 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 179.

⁶⁴ „W mojej ocenie cała opinia publiczna została wprowadzona w błąd. [...] Panie ministrze, jeśli pan tak informuje Komisję Europejską jak dzisiaj Wysoką Izbę i stoczniowców, to ja naprawdę jestem zadowolona mocno o los polskich stoczni”. Wystąpienie poseł Beaty Kempy na 21 pos. Sejmu VI kad. w dniu 4 września 2008 r. *Spraw. sten. z 21 pos. Sejmu RP w dniu 4 września 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 304.

⁶⁵ „[...] pani minister Gilowska epatowała opinię publiczną 10-miliardowymi oszczędnościami, co było absurdem, że tak powiem, krzyczącym o pomstę do nieba”. Wystąpienie posła Marka Borowskiego na 27 pos. Sejmu VI kad. w dniu 29 października 2008 r. *Spraw. sten. z 27 pos. Sejmu RP w dniu 29 października 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 141.

⁶⁶ „Przekazywanie szkół nie dotyczy, jak twierdzi Ministerstwo Edukacji Narodowej, jedynie małych szkół zagrożonych likwidacją, bowiem ustawa nie precyzuje wielkości tych szkół, które samorząd będzie mógł oddać organizacji pozarządowej. Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadza więc opinię publiczną w błąd, bo może to dotyczyć każdej szkoły w Polsce, i tej małej, i tej dużej szkoły w dużym mieście.” Wystąpienie posła Artura Ostrowskiego na 34 pos. Sejmu VI kad. w dniu 21 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 34 pos. Sejmu RP w dniu 21 stycznia 2009 r., (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 37.

⁶⁷ „Otóż wszyscy o projekcie z druku nr 18 mówią w skrócie: ustawa medialna, co wprowadza opinię publiczną w błąd. Ludzie sądzą, że jest to ustawa zastępująca funkcjonującą do tej pory ustawę o radiofonii i telewizji. Otóż ona tamtego obowiązującego aktu nie zastępuje, ona go uzupełnia”. Wystąpienie poseł Iwony Śledzińskiej-Katarasińskiej na 40 pos. Sejmu VI kad. w dniu 22 kwietnia 2009 r. *Spraw. sten. z 40 pos. Sejmu RP w dniu 22 kwietnia 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 89.

⁶⁸ „Panie ministrze, rzecz dotyczy pani Anodiny, która [...] podkreśliła wielokrotnie, że miejsce katastrofy zostało dobrze zabezpieczone przez służby rosyjskie. Podkreślała to wielokrotnie. Stąd moje pytanie dotyczące państwa komunikacji. Dlaczego ukryliście [...] ten fakt, bowiem opinia publiczna została wprowadzona w błąd nie tylko przez panią Anodinę, lecz także przez pana ministra Jerzego Millera”. Wystąpienie posła Antoniego Macierewicza na 68 pos. Sejmu VI kad. w dniu 10 czerwca 2010 r. *Spraw. sten. z 68 pos. Sejmu RP w dniu 10 czerwca 2010 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 107; „Jakie działania podjęły organy państwa rosyjskiego wobec przestępczych czynów swoich funkcjonariuszy? Dlaczego przez kilka tygodni polski rząd ukrywał przed opinią publiczną informacje o tym przestępstwie?”. Wystąpienie posła Jarosława Zielińskiego na 68 pos. Sejmu VI kad. w dniu 10 czerwca 2010 r. *Spraw. sten. z 68 pos. Sejmu RP w dniu 10 czerwca 2010 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 105; „Kto, jeżeli nie pan Klich, doradził panu premierowi wybór załącznika 13? Kiedy to się stało i dlaczego pan premier przez jedenaście miesięcy

Opinii publicznej należy przedstawiać „prawdę” – zwłaszcza w sprawach bezpieczeństwa⁶⁹ czy negatywnych instrumentów używanych w umowach.⁷⁰ Podkreślano też okłamywanie międzynarodowej opinii publicznej w sprawie treści raportu MAK.⁷¹

Według posłów opozycyjnych przed opinią publiczną celowo ukrywano takie sprawy, jak np. raport na temat CBA,⁷² stan finansów państwa⁷³ czy cięcia wydatków publicznych.⁷⁴

Należy przy tym zwrócić uwagę, iż w niektórych przypadkach strona rządowa przyznawała rację opozycji, iż faktycznie, ze względu na charakter sprawy miało miejsce celowe ukrywanie informacji przed opinią publiczną. Na przykład nie

systematycznie wprowadzał w błąd opinię publiczną co do tego, kto mu to doradził i jak to się dokonało?”. Wystąpienie posła Antoniego Macierewicza na 86 pos. Sejmu VI kad. w dniu 3 marca 2011 r. *Spraw. sten. z 86 pos. Sejmu RP w dniu 3 marca 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 129.

⁶⁹ „Slyszeliśmy wtedy zapowiedzi rządu, pana premiera i ministra spraw zagranicznych, że [...] Polacy będą mogli usłyszeć całą prawdę na temat instalacji tarczy antyrakietowej. W tym czasie opinia publiczna dowiedziała się, że Polska podjęła dodatkowe zobowiązania, w przyszłości będziemy musieli wydać ogromne kwoty na nowoczesne systemy, ponieważ instalując tarczę antyrakietową, pogarszamy nasze bezpieczeństwo”. Wystąpienie posła Wojciecha Olejniczaka na 21 pos. Sejmu VI kad. w dniu 2 września 2008 r. *Spraw. sten. z 21 pos. Sejmu RP w dniu 2 września 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 5.

⁷⁰ „Jeżeli [...] opinia publiczna nie pozna prawdy o toksycznych instrumentach, nieszczęście porównywane przez niektórych do ataku terrorystycznego na finanse firm w kontekście całej sytuacji może się powtórzyć”. Wystąpienie posła Wiesława Janczyka na 51 pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 października 2009 r. *Spraw. sten. z 51 pos. Sejmu RP w dniu 7 października 2009 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 106.

⁷¹ „Nie było reakcji Naczelnej Prokuratury Wojskowej, kiedy pojawiły się kłamliwe informacje, chociażby te o kilkakrotnym podchodzeniu do lądowania czy brawurze i niedoświadczeniu załogi. Nie było żadnej reakcji, kiedy międzynarodowa opinia publiczna zarzucana była kłamliwymi tezami ze strony rosyjskiego MAK”. Wystąpienie posła Andrzeja Jaworskiego na 94 pos. Sejmu VI kad. w dniu 10 czerwca 2011 r. *Spraw. sten. z 94 pos. Sejmu RP w dniu 10 czerwca 2011 r. (czwarty dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 313.

⁷² „Pan premier odmówił ujawnienia tego dokumentu, mimo iż wcześniej minister Piłera deklarowała wielokrotnie, że zawiera on treści powszechnie znane i gdy tylko pan premier zaakceptuje dokument, zostanie on natychmiast upubliczniony. Obecnie pani minister stara się także utajnić przed opinią publiczną swój raport”. Wystąpienie posła Artura Górskiego na 8 pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 lutego 2008 r. *Spraw. sten. z 8 pos. Sejmu RP w dniu 7 lutego 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 151.

⁷³ „Ministrowi Rostowskiemu zarzucamy: błędne planowanie budżetu, ukrywanie informacji przed opinią [...] publiczną”. Wystąpienie poseł Grażyny Gęsickiej na 44 pos. Sejmu VI kad. w dniu 25 czerwca 2009 r. *Spraw. sten. z 44 pos. Sejmu RP w dniu 25 czerwca 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 189.

⁷⁴ „To wy ponosicie odpowiedzialność za cięcia wydatków publicznych dokonywane w tajemnicy przed Sejmem i opinią publiczną pod koniec roku”. Wystąpienie poseł Bożeny Kotkowskiej na 46 pos. Sejmu VI kad. w dniu 14 lipca 2009 r. *Spraw. sten. z 46 pos. Sejmu RP w dniu 14 lipca 2009 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 28.

podawano do wiadomości publicznej zabiegów dyplomatycznych, podejmowanych w celu uwolnienia Polaka porwanego w Afganistanie przez Talibów,⁷⁵ czy pewnych informacji (przynajmniej przez określony czas), jakie posiadał minister Jerzy Miller – szef komisji badającej przyczyny katastrofy pod Smoleńskiem.⁷⁶ W niektórych sytuacjach to nie opozycja, ale strona rządowa wzywała do ujawniania określonych informacji, np. dotyczących sposobu wydatkowania środków przez partie polityczne.⁷⁷

Za patologię, zdaniem posłów, należy uznać również działania, które miały w istocie na celu zwrócenie uwagi opinii publicznej na inne kwestie, np. zmniejszenie podatku od automatów do gry od problemu wideoloterii oraz zwiększenia dostępności do automatów o niskich wygranych⁷⁸ czy gdy rząd skupiał uwagę na korzystnych wskaźnikach makroekonomicznych przy jednoczesnym marginalizowaniu problemów ludzi ubogich.⁷⁹

Po piąte, posłowie podnosili postulaty, których realizacja służyłaby właściwym relacjom między organami władzy a opinią publiczną. Dotyczyły one przede wszystkim poprawy sposobu komunikowania się z opinią publiczną, np. szybkiego jej informowania o ważnych sprawach, takich jak chociażby sprawne działanie wymiaru sprawiedliwości w kwestii postępowań dyscyplinarnych wobec prawni-

⁷⁵ „Wielu z państwa, podobnie jak cała Polska, zadaje sobie pytanie: Jak się to mogło stać? Czy rzeczywiście zrobiliśmy wszystko, by Polaka uratować? Znając dokładnie kulisy sprawy, wiem, że tak. Mówiłem już, że opinia publiczna nie wiedziała o 95% naszych działań. To nie przesada. Było tak z dwóch powodów. Po pierwsze, wiele z działań miało – bo musiało mieć – charakter poufny. [...]. Po drugie, jawnych działań nie nagłaśnialiśmy, a media prosiliśmy o dyskrecję. Była to świadoma decyzja. Profesjonalni negocjatorzy powiedzieli nam, aby nie podnosić wartości zakładnika w oczach porwawcy. Wystąpienie Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego na 35 pos. Sejmu VI kad. w dniu 13 lutego 2009 r. *Spraw. sten. z 35 pos. Sejmu RP w dniu 13 lutego 2009 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 247.

⁷⁶ „Otóż nie wolno było ministrowi Millerowi dzielić się z opinią publiczną tą wiedzą przedtem. Zgodnie z rozdziałem szóstym załącznika państwu nie wolno udostępniać pewnych informacji”. Wystąpienie Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego na 83 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 stycznia 2011 r. *Spraw. sten. z 83 pos. Sejmu RP w dniu 19 stycznia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 99.

⁷⁷ „Sądzę, że jest to bardzo dobry moment, aby dyskutując o sposobie finansowania partii politycznych, zobligować wszystkie bez wyjątku partie, aby nie tylko przed Państwową Komisją Wyborczą, ale także przed opinią publiczną ujawniły cały mechanizm wydawania i pozyskiwania środków”. Wystąpienie Prezesa R. M. Donalda Tuska na 39 pos. Sejmu VI kad. w dniu 2 kwietnia 2009 r. *Spraw. sten. z 39 pos. Sejmu RP w dniu r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 183.

⁷⁸ Wystąpienie posła Mirosława Sekuły na 76 pos. Sejmu VI kad. w dniu 29 października 2010 r. *Spraw. sten. z 76 pos. Sejmu RP w dniu 29 października 2010 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 256.

⁷⁹Wystąpienie posła Jacka Kasprzyka na 88 pos. Sejmu VI kad. w dniu 24 marca 2011 r. *Spraw. sten. z 88 pos. Sejmu RP w dniu 24 marca 2011 r., (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 73.

ków,⁸⁰ czy wydatkowanie pieniędzy pochodzących z Unii Europejskiej.⁸¹ Ponadto tworzenie różnego rodzaju dokumentów powinno odpowiadać kryterium zrozumiałości, by mogła je poznać również opinia publiczna.⁸²

Po szóste, posłowie podkreślali szczególną rolę parlamentu jako miejsca, gdzie odbywa się debata publiczna. Właśnie stąd opinia publiczna powinna dowiadywać się istotnych zagadnieniach życia publicznego. Jest to odpowiednie miejsce, aby wytłumaczyć się przed opinią publiczną z przyjętej przez rząd strategii⁸³ czy odeprzeć postawione zarzuty.⁸⁴ Posłowie traktują Sejm i siebie samych jako pośredników w przekazywaniu przez rząd informacji.⁸⁵

Ponadto posłowie niejednokrotnie wyrażali zadowolenie, że projekty nowych czy nowelizowanych ustaw trafiają na posiedzenie Sejmu, gdyż w ten sposób opinia publiczna ma możliwość się z nimi zapoznać.⁸⁶ Debata na forum parlamentu

⁸⁰ „Sądzę, że działania powinny iść w tym kierunku, żeby te sprawy były załatwiane maksymalnie szybko, aby opinia publiczna mogła być w sposób szybki i jednoznaczny informowana o tym, że wymiar sprawiedliwości działa w sposób bardzo konkretny i zdecydowany, kiedy zachodzi podejrzenie popełnienia czynów niedozwolonych przez prawników i wszystkich tych, którzy ten wymiar sprawiedliwości sprawują”. Wystąpienie posła Wojciecha Szaramy na 23 pos. Sejmu VI kad. w dniu 2 października 2008 r. *Spraw. sten. z 23 pos. Sejmu RP w dniu 2 października 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 250.

⁸¹ „Dlaczego tak bardzo opóźnia się publikacja informacji o wydatkowaniu? Mija około dwa miesiące od wydatkowania do momentu, kiedy opinia publiczna się dowiadyuje, jakie są rezultaty”. Wystąpienie posła Grażyny Gęsickiej na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 8 maja 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 146.

⁸² „Nie można przygotowywać dokumentów w taki sposób, żeby nie rozumiała tego opinia publiczna, eksperci, a także my, którzy siedzimy na tej sali i od lat się tym zajmujemy”. Wystąpienie posła Grażyny Gęsickiej na 51 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 października 2009 r. *Spraw. sten. z 51 pos. Sejmu RP w dniu 8 października 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 198.

⁸³ „Gdyby pan mógł wyjaśnić, w jakim stopniu pan za to odpowiada, bo dzisiaj świeci pan oczyma przed Izbą i przed opinią publiczną”. Wystąpienie posła Antoniego Macierewicza na 33 pos. Sejmu VI kad. w dniu 9 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 33 pos. Sejmu RP w dniu 9 stycznia 2009 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 327.

⁸⁴ „Sprawa dotyczy w ogóle przecięcia kadencji i zarzutu o sprzeniewierzenie się. Decyzja pani rzecznik jest jednak zrozumiała, można ją zrozumieć. Unikamy jednak w związku z tym dyskusji, która byłaby bez wątpienia bardzo ostra i bardzo mocna, ale pozwoliłaby przynajmniej odnieść się do wielu z tych zarzutów, które jej postawiono przed szeroką opinią publiczną”. Wystąpienie posła Tadeusza Cymańskiego na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 9 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 9 maja 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 307.

⁸⁵ „Proszę wobec tego pana ministra o poinformowanie Sejmu, a za pośrednictwem Sejmu opinii publicznej, jak rząd pana premiera Donalda Tuska ocenia efekty działalności Centralnego Biura Antykorupcyjnego”. Wystąpienie posła Janusza Krasonia na 63 pos. Sejmu VI kad. w dniu 18 marca 2010 r. *Spraw. sten. z 63 pos. Sejmu RP w dniu 18 marca 2010 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 120.

⁸⁶ „A panu marszałkowi trzeba podziękować za to, że ten projekt znalazł się w porządku na tym posiedzeniu [...] Będzie się z nim mogła zapoznać również opinia publiczna, a na pewno wszystkie zmiany, które przedstawił pan minister, w zakresie tych dwóch kodeksów podstawowych, a więc

nie gwarantuje jednak właściwego poinformowania opinii publicznej. W niektórych sytuacjach, nawet jeżeli odbyła się debata sejmowa – według posłów – to opinia publiczna niewiele się dowiedziała.⁸⁷ Ponadto sposób postępowania w Sejmie z zachowaniem procedur, np. wysłuchania publicznego, nie zawsze gwarantuje, że nie będzie dochodziło do manipulowania opinią publiczną.⁸⁸

Po siódme, posłowie dostrzegają znaczenie mediów zarówno w procesie przekazywania informacji opinii publicznej, jak i w procesie jej kreowania, przy czym wypowiedzi na ten temat nie zawsze wolne są od krytyki. Posłowie zwracają uwagę, iż na mediach ciąży ogromna odpowiedzialność za kształtowanie opinii publicznej.⁸⁹ Z jednej strony obciąża się dziennikarzy za to, iż nie zajmują się kreowaniem opinii publicznej,⁹⁰ z drugiej zaś stawiane są im zarzuty, że poprzez swoje działania wywierają nieuprawniony wpływ na proces stosowania prawa.⁹¹

Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego, są ważkie”. Wystąpienie posła Stanisława Chmielewskiego na 32 pos. Sejmu VI kad. w dniu 17 grudnia 2008 r. *Spraw. sten. z 32 pos. Sejmu RP w dniu 17 grudnia 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 157.

⁸⁷ „Natomiast my teraz po prostu odfajkowujemy tę debatę. Za chwilę rząd powie: debata się odbyła, opozycja powie: tak, ale nic dała itd., itd. W związku z tym... (poseł Jerzy Feliks Fedorowicz: Opinia publiczna się dowiedziała.) A opinia publiczna niewiele się w gruncie rzeczy dowiedziała, mówiąc szczerze”. Wystąpienie posła Marka Borowskiego na 72 pos. Sejmu VI kad. w dniu 4 sierpnia 2010 r. *Spraw. sten. z 72 pos. Sejmu RP w dniu 4 sierpnia 2010 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 38.

⁸⁸ „Potem było wysłuchanie publiczne, dwa dni później – posiedzenie komisji sejmowej, która w żaden sposób nie mogła wysłuchania publicznego strawić. Wysłuchanie publiczne było właściwie pewnego rodzaju manipulacją opinią publiczną”. Wystąpienie posła Andrzeja Celińskiego na 71 pos. Sejmu VI kad. w dniu 21 lipca 2010 r. *Spraw. sten. z 71 pos. Sejmu RP w dniu 21 lipca 2010 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 17.

⁸⁹ „Na mediach ciąży podwójna odpowiedzialność. Po pierwsze, zapewnienia ogromnej, bardzo różnorodnej oferty, po drugie, pewnego rodzaju kształtowania opinii publicznej, kształtowania widza, odbiorcy, bo to też jest zadanie mediów”. Wystąpienie poseł Urszuli Augustyn na 42 pos. Sejmu VI kad. w dniu 20 maja 2009 r. *Spraw. sten. z 42 pos. Sejmu RP w dniu 20 maja 2009 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 12.

⁹⁰ „[...] w każdej chyba gazecie można przeczytać sporo rewelacji na temat świata mediów – mediów publicznych oczywiście. Niestety, to nie są informacje o zaangażowaniu dziennikarzy w kreowanie lepszego świata, wychowanie młodzieży, w kształtowanie opinii publicznej. Takie informacje mało kogo dzisiaj interesują”. Wystąpienie poseł Urszuli Augustyn na 40 pos. Sejmu VI kad. w dniu 22 kwietnia 2009 r. *Spraw. sten. z 40 pos. Sejmu RP w dniu 22 kwietnia 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 92.

⁹¹ „Innym częstym naruszeniem praw obywatelskich jest niesprawiedliwe posądzanie lub swiste znęcanie się środków masowego przekazu i wydawanie wyroków i sądów przed osądzeniem ludzi. Orzeka się o winie w sytuacji, kiedy tak naprawdę wina ta przez żaden niezależny sąd nie była orzeczona, a potem zdarza się też – co jest największym skandalem – że organy ścigania bądź sądy w wydawanych wyrokach sugerują się w dużym stopniu tym, co mówiła tzw. opinia publiczna”. Wystąpienie posła Bronisława Dutki na 44 pos. Sejmu VI kad. w dniu 25 czerwca 2009 r. *Spraw. sten. z 44 pos. Sejmu RP w dniu 25 czerwca 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 232.

Posłowie, powołując się na opinię publiczną, występują w trzech rolach: trybuna opinii publicznej, jej analityka oraz powiernika interesu publicznego.⁹² Czasami role te trudno od siebie ściśle oddzielić.

Najczęściej jest to rola trybuna opinii publicznej, określanego jako jej „zbrojne ramię”.⁹³ Charakterystyczne dla niej jest zadawanie pytań, żądanie wyjaśnień, oczekiwanie określonych działań, składanie oświadczeń i wywieranie presji. W takiej roli występują posłowie, którzy w imieniu opinii publicznej zadają pytania rządowi np. w sprawach dotyczących służby zdrowia⁹⁴ czy budowy dróg.⁹⁵ Są to żądania wyjaśnień nie tylko w kwestiach merytorycznych, ale również dotyczących procedury postępowania np. w parlamencie, odnoszącej się do rezygnacji z wysłuchania publicznego.⁹⁶ Posłowie zwracają również uwagę na brak szerokiej informacji o istotnych kwestiach związanych np. z interpretacją faktów historycznych,⁹⁷ uzgodnień w kwestiach projektów międzyrządowych⁹⁸ czy dotyczących projektów konkretnych ustaw, np. o sieci szpitali.⁹⁹

⁹² R. Szwed, *op. cit.*, s. 421–431.

⁹³ *Ibidem*, s. 421–425.

⁹⁴ „W związku z tym, że od pięćdziesięciu kilku dni nie możemy się dowiedzieć niczego o zamierzeniach rządu w sprawie kardynalnej dla służby zdrowia i poznać odpowiedzi na podstawowe pytania, chcielibyśmy, żeby zarówno Wysoka Izba, jak i opinia publiczna zostały poinformowane o tym”. Wystąpienie posła Bolesława Piechy na 6 pos. Sejmu VI kad. w dniu 9 stycznia 2008 r. *Spraw. sten. z 6 pos. Sejmu RP w dniu 9 stycznia 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 4.

⁹⁵ „Tymczasem nie wiemy, jakie są efekty tego »okrągłego stołu«, tych spotkań. Dotychczas opinia publiczna nie została o tym poinformowana, a prace przy budowie obwodnicy zostały wstrzymane”. Wystąpienie posła Jarosława Zielińskiego na 9 pos. Sejmu VI kad. w dniu 28 lutego 2008 r. *Spraw. sten. z 9 pos. Sejmu RP w dniu 28 lutego 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 132.

⁹⁶ „Panie pośle, mówił pan, że nie było wysłuchania publicznego, że naruszono dobry obyczaj, elementarne zasady demokracji. Proszę jasno, konkretnie powiedzieć, który marszałek tak postąpił, czym uzasadniał tę niegodziwą praktykę. Opinia publiczna ma prawo o tym wiedzieć”. Wystąpienie posła Jana Kulasa na 7 pos. Sejmu VI kad. w dniu 23 stycznia 2008 r. *Spraw. sten. z 7 pos. Sejmu RP w dniu 23 stycznia 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 145.

⁹⁷ „Powiedział pan również, że opinia publiczna została poinformowana o rozmowach, które toczyły się pomiędzy ministrem Bartoszewskim a przedstawicielami rządu niemieckiego. Otóż chcę powiedzieć, że zaniepokojenie brakiem informacji, szerokiej informacji, wyraził rzecznik praw obywatelskich pan prof. Janusz Kochanowski w piśmie z 7 kwietnia 2008 r., gdzie m.in. zwracał się z pytaniem, dlaczego w tak istotnej sprawie dotyczącej interpretacji faktów historycznych ta informacja jest tak ograniczona, prawdę mówiąc, praktycznie nie istnieje”. Wystąpienie posła Stanisława Zająca na 14 pos. Sejmu VI kad. w dniu 24 kwietnia 2008 r. *Spraw. sten. z 14 pos. Sejmu RP w dniu 24 kwietnia 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 111.

⁹⁸ „Jakie są uzgodnienia między stronami polską a niemiecką w sprawie projektu »Widoczny znak«? Co na ten temat wie opinia publiczna w Polsce?”. Wystąpienie poseł Leny Dąbkowskiej-Cichockiej na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 7 maja 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 42.

⁹⁹ „I, panie ministrze, gdyby tak jeden, dwa najważniejsze argumenty odnośnie do tego, dlaczego nie możemy nad tym projektem pracować. Ja jestem o tym głęboko przekonany, ale może opinii

Występując w roli trybuna, posłowie uważają, iż wiedzą, jakie są oczekiwania opinii publicznej. Wskazują tematy, w zakresie których opinia publiczna powinna być dobrze poinformowana. Należą do nich przykładowo: stan prac konstytucyjnych,¹⁰⁰ kwestie związane z podwyższaniem podatku akcyzowego w Polsce,¹⁰¹ „relacje” polsko-katarskie w związku z tzw. aferą stoczniową,¹⁰² wydawanie środków publicznych przeznaczonych na finansowanie telewizji,¹⁰³ priorytety polskiej polityki zagranicznej,¹⁰⁴ „opłacalność” przystąpienia do strefy euro,¹⁰⁵ działania zabezpieczające polskich obywateli i gospodarkę przed skutkami kryzysu,¹⁰⁶

publicznej, posłom PiS-u takie wyjaśnienie dodatkowe się też należy, więc o to wnoszę. [...] (Poseł Bolesław Grzegorz Piecha: Z opinią publiczną sobie poradzimy.)”. Wystąpienie posła Jana Kulasa na 51 pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 października 2009 r. *Spraw. sten. z 51 pos. Sejmu RP w dniu 7 października 2009 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 96.

¹⁰⁰ „Wydaje mi się, że rozmawiamy i dyskutujemy o rzeczy oczywistej, aczkolwiek opinia publiczna powinna mieć pełną jasność co do stanu, w jakim znajdują się prace konstytucyjne”. Wystąpienie posła Kazimierza Michała Ujazdowskiego na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 8 maja 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 169.

¹⁰¹ „Chciałbym, żeby polska opinia publiczna też wiedziała, po pierwsze, kto podwyższa akcyzę, po drugie, co jest prawdziwym źródłem zwyczajki cen na stacjach benzynowych”. Wystąpienie Prezesa R. M. Donalda Tuska na 17 pos. Sejmu VI kad. w dniu 13 czerwca 2008 r. *Spraw. sten. z 17 pos. Sejmu RP w dniu 13 czerwca 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 338.

¹⁰² „Jako Lewica domagaliśmy się publikacji białej księgi na temat relacji polsko-katarskich, bo jest to bardzo poważna sprawa. Ta afera stoczniowa wymaga wyjaśnienia, żeby opinia publiczna dowiedziała się o wszystkich porozumieniach, zarówno tych oficjalnych, jak i nieoficjalnych”. Wystąpienie posła Marka Wikińskiego na 49 pos. Sejmu VI kad. w dniu 10 września 2009 r. *Spraw. sten. z 49 pos. Sejmu RP w dniu 10 września 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 273.

¹⁰³ „Jeśli są te dwa źródła finansowania, to od lat opinia publiczna domaga się wiedzy, na co tak naprawdę publiczne pieniądze są wydawane. Czy one rzeczywiście służą spektaklom teatru telewizyjnego, programom dla dzieci, filmom dokumentalnym, debatom, czyli tym rodzajom programów, które nie generują reklam?”. Wystąpienie poseł Iwony Śledzińskiej-Katarasińskiej na 71 pos. Sejmu VI kad. w dniu 21 lipca 2010 r. *Spraw. sten. z 71 pos. Sejmu RP w dniu 21 lipca 2010 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 8.

¹⁰⁴ „[...] wydaje mi się, że opinia publiczna oczekuje od twórców polityki zagranicznej odpowiedzi np. na takie pytanie: Jakie jest stanowisko Polski wobec podstawowego w tej chwili dylematu Unii Europejskiej, mianowicie czy pogłębiać integrację, hamując rozszerzenie, czy też rozszerzać granice Unii, z konieczności ograniczając czy powstrzymując dalszą integrację?”. Wystąpienie posła Ryszarda Terleckiego na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 7 maja 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 70.

¹⁰⁵ „Dlaczego rząd nie rozpatruje kwestii przystąpienia do strefy euro w jedynie dopuszczalnym kontekście: gospodarczego interesu Polski, i nie próbuje przed opinią publiczną jasno odpowiedzieć na pytanie, czy nam się to po prostu opłaca?”. Wystąpienie posła Stanisława Giżyńskiego na 34 pos. Sejmu VI kad. w dniu 23 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 34 pos. Sejmu RP w dniu 23 stycznia 2009 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 316; Patrz też wystąpienie poseł Joanny Kluzik-Rostkowskiej na 80 pos. Sejmu VI kad. w dniu 15 grudnia 2010 r. *Spraw. sten. z 80 pos. Sejmu RP w dniu 15 grudnia 2010 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 148.

¹⁰⁶ „Myślę, że dopiero będzie pan miał takie wystąpienie, w którym pan poinformuje, jak pan chce zabezpieczyć obywateli i gospodarkę. Czekają na to cały Sejm i polska opinia publiczna”.

zasady wynagradzania dziennikarzy,¹⁰⁷ problem udziału Rosji w dostarczaniu gazu w Polsce¹⁰⁸ czy kwestia *in vitro*.¹⁰⁹ Posłowie domagali się szerszej debaty w sprawach, które – ich zdaniem – interesują opinię publiczną, np. o przeszłości osób pełniących funkcje publiczne.¹¹⁰

Posłowie jako trybuni opinii publicznej sprzeciwiają się wspomnianym wcześniej patologicznym zjawiskom polegającym na mamieniu opinii publicznej, przekazywaniu jej fałszywych informacji czy pozbawianiu informacji.

Posłowie-trybuni czują się uprawnieni do zadawania pytań instytucjom państwowym w imieniu opinii publicznej – czy podjęte zostaną właściwe działania, np. zapewnione zostanie bezpieczeństwo osobom oskarżonych w sprawie Krzysztofa Olewnika.¹¹¹

Jeżeli poseł występuje w roli trybuna opinii publicznej to odgrywa ona rolę kluczową – nie tylko zabiera głos, ale jest aktywnym uczestnikiem procesów decyzyjnych, dzięki mówcy ożywa i działa. Powstaje wrażenie, jakby sama opinia publiczna była obecna na sali sejmowej i przemawiała ustami posła.

Wystąpienie posła Jerzego Wenderlicha na 36 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 lutego 2009 r. *Spraw. sten. z 36 pos. Sejmu RP w dniu 19 lutego 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 146.

¹⁰⁷ „Dziś opinia publiczna nie wie, z jakich funduszy opłacani są astronomicznymi kwotami wybrani dziennikarze i nie wie, dlaczego właśnie ci i właśnie tylko wybrani”. Wystąpienie posła Urszuli Augustyn na 40 pos. Sejmu VI kad. w dniu 22 kwietnia 2009 r. *Spraw. sten. z 40 pos. Sejmu RP w dniu 22 kwietnia 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 94.

¹⁰⁸ „Jeżeli jest tak, jak pan mówi, że nie działa tutaj czynnik geostrategiczny, nie działa tu interes Federacji Rosyjskiej, która w oparciu o gaz, poprzez Gazprom prowadzi swoją politykę w wymiarze międzynarodowym, co boleśnie odczuła chociażby Ukraina, to dlaczego, panie premierze, daje się pan stronie rosyjskiej po raz kolejny odsuwać od stołu negocjacyjnego i opinia publiczna nie wie, na czym stoimy?”. Wystąpienie posła Joachima Brudzińskiego na 55 pos. Sejmu VI kad. w dniu 2 grudnia 2009 r. *Spraw. sten. z 55 pos. Sejmu RP w dniu 2 grudnia 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 135.

¹⁰⁹ „Moim zdaniem, nie tylko nie można nie zabierać głosu w tej sprawie, ale nawet trzeba zabierać głos, bo opinii publicznej i społeczeństwu są potrzebne określone wyjaśnienia. Aby taka debata miała sens, opinia publiczna musi wiedzieć, co naprawdę kryje się pod hasłem-kluczem, wytrychem: *in vitro*”. Wystąpienie posła Grzegorza Piechy na 76 pos. Sejmu VI kad. w dniu 22 października 2010 r. *Spraw. sten. z 76 pos. Sejmu RP w dniu 22 października 2010 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 225.

¹¹⁰ Wystąpienie posła Bogdana Lisa na 58 pos. Sejmu VI kad. w dniu 7 stycznia 2010 r. *Spraw. sten. z 58 pos. Sejmu RP w dniu 7 stycznia 2010 r., (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 170.

¹¹¹ „Czy w kontekście tych trzech wcześniejszych wydarzeń opinia publiczna może mieć pewność, że działania podjęte w tej chwili są właściwe i zapewniają bezpieczeństwo przebywania tym pozostałym osobom oskarżonym w sprawie pana Olewnika?”. Wystąpienie posła Tadeusza Tomaszewskiego na 34 pos. Sejmu VI kad. w dniu 22 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 34 pos. Sejmu RP w dniu 22 stycznia 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 157; Patrz też: wystąpienie posła Marzeny Doroty Wróbel na 34 pos. Sejmu VI kad. w dniu 22 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 34 pos. Sejmu RP w dniu 22 stycznia 2009 r.*, Warszawa 2009, s. 155.

Posłowie występują również w roli analityka opinii publicznej.¹¹² Poseł nie utożsamia się wówczas z opinią publiczną, ale jest jej analitykiem opisującym nastroje społeczne, ich zmianę i stosunek do konkretnych problemów czy wydarzeń. Relacjonuje stan opinii publicznej i wskazuje, jakie ma ona znaczenie dla konkretnych działań.

W tym kontekście mieszczą się wypowiedzi stwierdzające, że opinii publicznej przekazano określone informacje np. o objęciu pomocą rodzin ofiar katastrofy smoleńskiej,¹¹³ o sytuacji Polskich Linii Lotniczych LOT¹¹⁴ czy sposobach usuwania skutków powodzi.¹¹⁵

Posłowie dostrzegają również przemiany, jakie zaszły w opinii publicznej, np. dotyczące możliwości związanych z działalnością kulturalną i twórczością.¹¹⁶

Rola analityka opinii publicznej jest szczególnie istotna z tego powodu, iż w jej realizacji wykorzystywane są nie tylko intuicje dotyczące tego, jaki jest stan opinii publicznej, ale również badania empiryczne. Pełnią one rolę perswazyjną, to znaczy albo wzmacniają racje posła albo umożliwiają krytykę rozwiązań proponowanych przez innych.

Wspomniane badania empiryczne powoływane przez posłów ograniczają się do sondaży, które są ważnym, choć nie jedynym sposobem badania opinii.¹¹⁷ Naj-

¹¹² R. Szwed, *op. cit.*, 422–425.

¹¹³ „Od pierwszych godzin po tragedii smoleńskiej opinia publiczna uzyskiwała informacje o działaniach zmierzających do objęcia pomocą rodzin ofiar katastrofy”. Wystąpienie posła Grzegorza Karpińskiego na 65 pos. Sejmu VI kad. w dniu 29 kwietnia 2010 r. *Spraw. sten. z 65 pos. Sejmu RP w dniu 29 kwietnia 2010 r., (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 115.

¹¹⁴ „W ostatnich miesiącach opinia publiczna jest informowana o pogarszającej się sytuacji Polskich Linii Lotniczych LOT, w tym o planach zwolnienia 400 osób z załogi liczącej 3,5 tys. pracowników”. Wystąpienie posła Andrzeja Szlachty na 65 pos. Sejmu VI kad. w dniu 29 kwietnia 2010 r. *Spraw. sten. z 65 pos. Sejmu RP w dniu 29 kwietnia 2010 r., (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 100.

¹¹⁵ „Rząd, o czym wiedzą już dziś wszyscy zainteresowani i opinia publiczna, przyjął konkretne rozwiązania, by niezależnie od udzielanej na bieżąco pomocy przygotować skuteczne narzędzia usuwania skutków powodzi i wsparcia, w tym również narzędzia pomocy dla firm”. Wystąpienie posła Jacka Brzezinki na 86 pos. Sejmu VI kad. w dniu 10 czerwca 2010 r. *Spraw. sten. z 86 pos. Sejmu RP w dniu 10 czerwca 2010 r., (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 118.

¹¹⁶ „Dziś, gdy opinia publiczna zaczyna dostrzegać, że działalność kulturalna i twórczość to nie bezproduktywne zajęcie jakichś pięknoduchów, ale zupełnie przyzwoite źródło pomnażania dochodu narodowego [...], warto przyglądać się, jak – i czy w ogóle – ta prawda dociera do rządzących, nie wyłączając z tej kategorii parlamentu”. Wystąpienie poseł Iwony Śledzińskiej-Katarasińskiej na 56 pos. Sejmu VI kad. w dniu 15 grudnia 2009 r. *Spraw. sten. z 56 pos. Sejmu RP w dniu 15 grudnia 2009 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 41.

¹¹⁷ „W ciągu ośmiu miesięcy pracy pani minister zdrowia w rządzie pana premiera Donalda Tuska wykazała się wyjątkową nieudolnością i zupełnym brakiem przygotowania do kierowania resortem. Ta krytyczna ocena postępowań pani minister wyrażana jest nie tylko przez Klub Parlamentarny Prawo i Sprawiedliwość, nie tylko przez liczne środowiska medyczne, ale również przez

częściej, kiedy posłowie posługują się sformułowaniem „opinia publiczna”, nie wskazują źródeł swojej wiedzy na temat jej stanu. Tym źródłem mogą być listy, głosy na spotkaniach w wyborcami czy lobbystami, które poseł uznaje za *vox populi*, ale wydaje się, iż najczęściej są to własne intuicje posła. Trudno w wystąpieniach poselskich odnaleźć powoływania się na badania prowadzone przez ośrodki uniwersyteckie, co jednak można wytłumaczyć faktem, iż badania sondażowe charakteryzują się zazwyczaj dużo większą aktualnością. Częstotliwość powoływania sondaży nie jest jednak znaczna.

Posłowie w swoich wypowiedziach dawali wyraz swojemu stosunkowi do tej formy poznawania głosu opinii publicznej. Zdarzały się bardzo sceptyczne stwierdzenia na temat ich wiarygodności. Pokazywano nawet przykłady, kiedy w badaniach sondażowych pytania zadawano w sposób nieprawidłowy, co zdaniem posłów prowadziło do manipulowania danymi.¹¹⁸ Posłowie też zadawali ministrom pytania o potwierdzenie, czy faktycznie w badaniach sondażowych otrzymano określony wynik.¹¹⁹ Czasami posłowie byli zaskoczeni otrzymanymi przez ośrodek badawczy wynikami, jak chociażby temat oceny zasadności wprowadzenia w Polsce stanu wojennego.¹²⁰ Przestrzegano jednak, aby sondaże nie zastępowały konsultacji społecznych.¹²¹ Pomimo nie zawsze entuzjastycznego podejścia

opinię publiczną. Nie będę państwu cytował tytułów różnych sondaży”. Wystąpienie posła Bolesława Grzegorza Piechy na 20 pos. Sejmu VI kad. w dniu 25 lipca 2008 r. *Spraw. sten. z 20 pos. Sejmu RP w dniu 25 lipca 2008 r. (czwarty dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 514.

¹¹⁸ „Wszystkie te poprawki o likwidacji małych szkół dotyczą przede wszystkim miejscowości, z których państwo się wywodzicie. Ministerstwo podaje wyniki badań CBOS i chwali się, że większość obywateli polskich uważa, iż należy oddawać małe szkoły stowarzyszeniom. Ale, uwaga, zmanipulowane jest pytanie. Jest postawione takie: Co w sytuacji, kiedy twoja szkoła będzie likwidowana? Czy chcesz, żeby była zlikwidowana, czy prowadzona przez stowarzyszenie? To jest pytanie i to jest odpowiedź, i to jest alternatywa dla tego rodzica”. Wystąpienie posła Anny Zalewskiej na 34 pos. Sejmu VI kad. w dniu 23 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 34 pos. Sejmu RP w dniu 23 stycznia 2009 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 260.

¹¹⁹ „Chciałabym panią minister zapytać, czy prawdą jest, że w badaniu CBOS na ten temat badani w ogromnej większości, ponad 80% z nich, poparli propozycję przepisu, dzięki któremu można by było przekazywać szkoły samorządom i organizacjom”. Wystąpienie posła Agnieszki Kozłowskiej-Rajewicz na 34 pos. Sejmu VI kad. w dniu 21 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 34 pos. Sejmu RP w dniu 21 stycznia 2009 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 57.

¹²⁰ „Pojawiają się różne sondaże, chociażby w ostatnich dniach był taki sondaż TNS OBOP dla programu »Forum« w TVP Info, gdzie na pytanie »Czy potrzebny był stan wojenny?« 44% respondentów (a więc większość) opowiedziało, że tak. [...] Dzisiaj, po 27 latach od wprowadzenia stanu wojennego, mamy do czynienia z arcyciekawymi interpretacjami tego wydarzenia, które było i jest dramatem narodu polskiego i hańbą ówczesnych władz PRL”. Wystąpienie posła Dariusza Bąka na 32 pos. Sejmu VI kad. w dniu 16 grudnia 2008 r. *Spraw. sten. z 32 pos. Sejmu RP w dniu 16 grudnia 2008 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 85.

¹²¹ Wystąpienie posła Witolda Gintowt-Dziewałtowskiego na 20 pos. Sejmu VI kad. w dniu 24 lipca 2008 r. *Spraw. sten. z 20 pos. Sejmu RP w dniu 24 lipca 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 309.

do sondaży wskazywano, iż negatywny do nich stosunek mógł być odebrany jako lekceważenie Polaków.¹²²

Spośród istniejących w Polsce ośrodków badania opinii publicznej posłowie najczęściej powoływali się na Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) oraz TNS OBOP¹²³. Znacznie rzadziej na Instytut Badań Opinii Homo Homini czy Instytut GfK Polonia. Pojawiały się również głosy oskarżające Platformę Obywatelską, że to ona „robi” sondaże, w poczuciu swoiście rozumianej troski o dobre samopoczucie obywateli, by przekazywać tylko dobre wiadomości.¹²⁴

Charakterystyczne jest przy tym, że posłowie, powołując się na sondaże, z reguły nie podawali, kiedy badania były przeprowadzane, jakimi metodami i na jakiej próbie badawczej. Niektóre wypowiedzi ograniczały się do wskazania ośrodka badania opinii publicznej nawet bez choćby ogólnikowych wyników.¹²⁵

Powoływanie sondaży służyło posłom dla realizacji różnych celów. Otrzymane w badaniach dane traktowano jako „fakty”, które są silnym argumentem popierającym głoszone tezy np. o tym, iż nastąpiła poprawa bezpieczeństwa czy wzrost zaufania do Policji¹²⁶, czy jaka jest społeczna ocena instytucji wymiaru sprawiedliwości.¹²⁷

¹²² Wystąpienie posła Witolda Gintowt-Dziewałtowskiego na 20 pos. Sejmu VI kad. w dniu 24 lipca 2008 r. *Spraw. sten. z 20 pos. Sejmu RP w dniu 24 lipca 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 309.

¹²³ Od 30 marca 2012 r. jest to TNS Polska SA, która powstała w wyniku połączenia spółek Pentor Research International SA oraz Ośrodka Badań Opinii Publicznej.

¹²⁴ „Nie po raz pierwszy poseł Platformy spontanicznie, z wnętrza niekontrolowanej podświadomości ujawnia prawdę. Tym razem jest to prawda o sondażach. Okazuje się, że sondaże nie zamawia się w pracowniach typu CBOS, OBOP, GfK Polonia. Nie, sondaże »robi« partia zwana Platformą Obywatelską. »Robi« to z obywatelskiej troski o przeciętnego obywatela, który chce i ma prawo chcieć dobrych wiadomości. I je ma. Poparcie dla PO rośnie w takim tempie, jak PKB i bezrobocie. Jednak o tym ostatnim się nie wspomina, trzeba być taktownym i nie zakłócać radosnego nastroju”. Wystąpienie posła Aleksandra Chłopka na 60 pos. Sejmu VI kad. w dniu 12 lutego 2010 r. *Spraw. sten. z 60 pos. Sejmu RP w dniu 12 lutego 2010 r. (czwarty dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 329.

¹²⁵ „Zaufajmy także tym rodzicom, którzy mają doświadczenia pozytywne, posłali swoje dzieci do pierwszej klasy i są z tego powodu zadowoleni. Badania przeprowadzał CBOS”. Wystąpienie poseł Urszuli Augustyn 11 na pos. Sejmu VI kad. w dniu 15 września 2011 r. *Spraw. sten. z 11 pos. Sejmu RP w dniu 15 września 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 37.

¹²⁶ „Oto fakty, proszę bardzo. Badania CBOS: W czasie, kiedy rządził Jarosław Kaczyński, a pan minister Ziobro był ministrem sprawiedliwości, 4/5 respondentów określa swoje miejsce zamieszkania jako bezpieczne. CBOS o tym mówi, proponuję do tego sięgnąć. Wzrasta zaufanie do Policji. W maju 2007 r., czyli wtedy, kiedy rządził pan Jarosław Kaczyński, ocenę pozytywną wydało 73% respondentów”. Wystąpienie poseł Beaty Kempy na 2 pos. Sejmu VI kad. w dniu 23 września 2007 r. *Spraw. sten. z 2 pos. Sejmu RP w dniu 23 września 2007 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2007, s. 56.

¹²⁷ „Blisko 30% Polaków uważa, że wymiar sprawiedliwości jest zagrożony korupcją, a 84% zgadza się z opinią, iż bogaty zawsze wybroni się przed sądem, bo stać go na najlepszych adwokatów lub sowite łapówki, 70% akceptuje pogląd, że adwokaci bardziej dbają o swój zysk niż o interes

Za pomocą wyników sondaży potwierdzano, że wobec określonych działań nie ma sprzeciwu społecznego¹²⁸ bądź przeciwnie – z jakimi społeczeństwo się nie zgadza.¹²⁹ Na badania powoływano się również w celu pokazania, że sprawy, które wśród polityków budzą kontrowersje, nie są tak kontrowersyjne dla Polaków jak na przykład ocena pierwszego po wojnie niekomunistycznego rządu Tadeusza Mazowieckiego.¹³⁰

Posłowie pokazywali również, powołując się na badania sondażowe, że z nich czerpią informacje dotyczące tego, jakie problemy Polacy uważają za najistotniejsze, np. brak mieszkań,¹³¹ nieprawidłowe funkcjonowanie opieki zdrowotnej¹³² czy zła sytuacja gospodarcza w kraju.¹³³

klienta, a ponad 66% uznaje, iż wymiar sprawiedliwości nie jest sprawiedliwy, gdyż faworyzuje przestępców, a gnębi pokrzywdzonych. Są to opinie polskiego społeczeństwa, wynikające z badania TNS OBOP przeprowadzonego również na zlecenie Krajowej Rady Radców Prawnych w roku 2009”. Wystąpienie posła Andrzeja Dery na 58 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 stycznia 2010 r. *Spraw. sten. z 58 pos. Sejmu RP w dniu 8 stycznia 2010 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 258.

¹²⁸ „W zasadzie nie ma sprzeciwu społecznego – odsyłam do badań CBOS, o których pani minister chyba nie mówiła – wobec obniżenia wieku obowiązku szkolnego, ale sprzeciw rodzi się w związku z obawą o warunki pobytu i nauki sześciolletnich dzieci w szkole, co jest oczywiście zrozumiałe”. Wystąpienie posła Tadeusza Sławackiego na 30 pos. Sejmu VI kad. w dniu 4 grudnia 2008 r. *Spraw. sten. z 30 pos. Sejmu RP w dniu 4 grudnia 2008 r. (trzeci dzień obrad)*., Warszawa 2008, s. 314.

¹²⁹ „W sondażu Homo Homini 75% opowiedziało się przeciwko propozycji rządowej, popierając nasze rozwiązania”. Wystąpienie poseł Małgorzaty Sadurskiej na 87 pos. Sejmu VI kad. w dniu 16 marca 2011 r. *Spraw. sten. z 87 pos. Sejmu RP w dniu 16 marca 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 114.

¹³⁰ „Problemów z oceną rządu Tadeusza Mazowieckiego nie ma zdecydowana większość Polaków. Badania CBOS z 25 maja 2009 r. wskazują, że Polacy z perspektywy 20 lat zdecydowanie korzystnie oceniają pierwszy po II wojnie światowej niekomunistyczny rząd. 81% badanych pozytywnie ocenia politykę zagraniczną tego rządu, a negatywnie – tylko 5% [...]. Nawet przysłowiową »grubą kreskę« 35% Polaków ocenia pozytywnie, a tylko 22% ocenia ją źle. Polacy wysoko oceniają rząd Tadeusza Mazowieckiego. Jednak nie dla wszystkich rządów nasi rodacy są tacy łaskawi w ocenach. Mam badania przeprowadzone przez OBOP w listopadzie 2007 r. na temat tego, jak Polacy ocenili 2-letnie rządy PiS”. Wystąpienie posła Arkadiusza Rybickiego na 49 pos. Sejmu VI kad. w dniu 10 września 2009 r. *Spraw. sten. z 49 pos. Sejmu RP w dniu 10 września 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 248.

¹³¹ „Według badań CBOS ze stycznia bieżącego roku 50% ankietowanych stwierdziło, że brak perspektyw mieszkaniowych jest największym problemem polskich rodzin, a ponad 70%, że jest to główna przyczyna gwałtownego spadku urodzeń”. Wystąpienie posła Andrzeja Adamczyka na 87 pos. Sejmu VI kad. w dniu 3 marca 2011 r. *Spraw. sten. z 87 pos. Sejmu RP w dniu 3 marca 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 183.

¹³² „Wyniki badań przeprowadzonych przez CBOS wskazują, że 3/4 Polaków jest niezadowolonych z funkcjonowania opieki zdrowotnej”. Wystąpienie poseł Elżbiety Streker-Dembińskiej na 93 pos. Sejmu VI kad. w dniu 26 maja 2011 r. *Spraw. sten. z 93 pos. Sejmu RP w dniu 26 maja 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 138.

¹³³ „Według ostatnich sondaży CBOS-u 37% Polaków uważa, że obecna sytuacja gospodarcza kraju jest zła, a 54% przewiduje w najbliższym roku zmiany na gorsze”. Wystąpienie posła Edwar-

Wyniki badań stanowiły również argument dodatkowo uzasadniający zmianę prawa np. w kierunku zaostrzenia kar,¹³⁴ zniesienia abonamentu radiowo-telewizyjnego,¹³⁵ ograniczenia immunitetu przysługującego posłom i senatorom,¹³⁶ zaprzestania finansowania partii politycznych z budżetu¹³⁷ czy zakazu kandydowania do parlamentu przez osoby skazane.¹³⁸

Przywoływanie badań opinii publicznej służyło ponadto celom indywidualnym danego posła, w szczególności jako argument do udowodnienia jego znaczących osiągnięć podczas sprawowania określonej funkcji, np. Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości.¹³⁹

Problematyka sondaży podnoszona była również w związku z problemem niskiej świadomości prawnej Polaków, powodującej „ogromne skutki w ich życiu,

da Czesaka na 98 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 sierpnia 2011 r. *Spraw. sten. z 98 pos. Sejmu RP w dniu 19 sierpnia 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 198.

¹³⁴ „Polacy chcieliby zaostrzenia kar za jazdę po pijanemu. Takie wnioski płyną z sondażu przeprowadzonego przez GFK Polonia. Zgodnie z wynikami tego sondażu 88% Polaków jest zdania, że kary dla prowadzących po pijanemu są zbyt łagodne, aż 46% chce znaczącego zwiększenia kary grzywny, a 37% chce ukarania za jazdę po alkoholu pracami społecznymi”. Wystąpienie posła Henryka Siedlaczka na 34 pos. Sejmu VI kad. w dniu 21 stycznia 2009 r. *Spraw. sten. z 34 pos. Sejmu RP w dniu 21 stycznia 2009 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 115.

¹³⁵ „Przypominam, że według badań CBOS-u okazuje się, że dwie trzecie obywateli Polski uznaje płacenie abonamentu za formę dodatkowej daniny, zupełnie niepotrzebną”. Wystąpienie posła Jerzego Feliksa Fedorowicza na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 8 maja 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 198.

¹³⁶ „Zgodnie z badaniami sporządzonymi przez CBOS aż 70% respondentów uważa, że immunitet w obecnym kształcie należy ograniczyć”. Wystąpienie posła Grzegorza Karpińskiego na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 24 lipca 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 181.

¹³⁷ „Kwietniowy sondaż CBOS daje jednoznaczną odpowiedź na pytanie, czego chcą, a raczej czego nie chcą Polacy; 81% Polaków jest przeciwko finansowaniu partii z budżetu”. Wystąpienie posła Cezarego Tomczyka na 20 pos. Sejmu VI kad. w dniu 24 lipca 2008 r. *Spraw. sten. z 20 pos. Sejmu RP w dniu 24 lipca 2008 r. (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 319.

¹³⁸ „Tego także dzisiaj wymaga opinia publiczna, bo 85% naszego społeczeństwa opowiada się za tym, aby w Sejmie nie zasiadały osoby, które dopuściły się złamania prawa”. Wystąpienie posła Przemysława Gosiewskiego na 39 pos. Sejmu VI kad. w dniu 1 kwietnia 2009 r. *Spraw. sten. z 39 pos. Sejmu RP w dniu 1 kwietnia 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 89.

¹³⁹ „Jest to zemsta za to, że podejmowałem działania służące walce z przestępczością korupcyjną, mafią paliwową, przestępczością zagrażającą interesom polskiego państwa, za to, że podejmowałem działania, które służyły bezpieczeństwu Polski i Polaków. Według badań CBOS w czasie tych dwóch lat, kiedy pełniłem funkcję prokuratora generalnego i ministra sprawiedliwości i kiedy rządy sprawowało Prawo i Sprawiedliwość. [...] po raz pierwszy od lat 80. większość Polaków deklaruje, że żyje w bezpiecznym kraju. Wystąpienie posła Zbigniewa Ziobro na 21 pos. Sejmu VI kad. w dniu 3 września 2008 r. *Spraw. sten. z 21 pos. Sejmu RP w dniu 3 września 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 100.

w ich prawach, w korzystaniu z tych praw”.¹⁴⁰ Z tym negatywnym zjawiskiem należy walczyć i uzupełniać braki w świadomości prawnej Polaków.¹⁴¹

Trzecia rola posła powołującego się na opinię publiczną to występowanie w charakterze powiernika interesu publicznego.¹⁴² Wyraźniej niż w przypadku roli trybuna wskazany jest cel, do jakiego dąży poseł, powołując się na opinię publiczną, przy czym cel ten nie ma charakteru partykularnego. Wygłaszane opinie, proponowane rozwiązania mają prowadzić do wspólnego dobra, zagwarantować realizację idei racji stanu. Opinia publiczna nie jest traktowana jako podmiot kluczowy, ale jest jedną ze stron w procesie podejmowania decyzji. Głos opinii publicznej jest ważny o tyle, że wraz z innymi głosami pozwala osiągnąć konsensus. Poseł argumentuje więc za pożądanym stanem rzeczy.

Posłowie traktują opinię publiczną jako swojego sprzymierzeńca w walce o określoną sprawę i nie wyobrażają sobie, aby mogli występować przeciwko opinii publicznej.¹⁴³ Opinia publiczna może być „zwolennikiem” określonego rozwiązania, np. w kwestii regulacji reklamy alkoholu.¹⁴⁴ Mówiono też o potrzebie konsultacji projektów ustaw z opinią publiczną.¹⁴⁵

Czasami wspomniany konsensus jest trudny do osiągnięcia, gdyż albo sama opinia publiczna jest bardzo podzielona bądź istnieją rozbieżności między opinią publiczną a innymi podmiotami. Nie było wątpliwości, że opinia publiczna

¹⁴⁰ Wystąpienie posła Andrzeja Dery na 58 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 stycznia 2010 r. *Spraw. sten. z 58 pos. Sejmu RP w dniu 8 stycznia 2010 r., (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 258.

¹⁴¹ „Jedynie 18% Polaków wie, że od wyroku sądu pierwszej instancji można się odwołać, a ponad 30% Polaków nie wie, co to pozew. Mówiłem o tych dramatycznych danych dotyczących świadomości prawnej Polaków”. Wystąpienie posła Andrzeja Dery na 58 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 stycznia 2010 r. *Spraw. sten. z 58 pos. Sejmu RP w dniu 8 stycznia 2010 r., (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 258.

¹⁴² R. Szwed, *op. cit.*, s. 424.

¹⁴³ „Opinia publiczna już jest z nami w tej sprawie i tutaj nie ma żadnej wątpliwości. Jeżeli chcemy być przeciwko opinii publicznej, proszę bardzo, to beze mnie”. Wystąpienie posła Stanisława Chmielewskiego na 15 pos. Sejmu VI kad. w dniu 8 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 15 pos. Sejmu RP w dniu 8 maja 2008 r., (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 175.

¹⁴⁴ „Co jest naszym zwolennikiem? Ta ponura statystyka, rzeczywistość, rodzice, opinia publiczna, eksperci, Światowa Organizacja Zdrowia, dyrektywy Unii Europejskiej, ba, wydaje się, że wszystko, ale jest przeciwnik w postaci pieniędzy, zysków i lobbingu tych, którzy na alkoholu, na reklamie alkoholu, na produkcji tego wszystkiego zarabiają.”. Wystąpienie posła Tadeusza Cymańskiego na 16 pos. Sejmu VI kad. w dniu 29 maja 2008 r. *Spraw. sten. z 16 pos. Sejmu RP w dniu 29 maja 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 166.

¹⁴⁵ „Mam nadzieję, że rząd wyjaśni sobie wewnątrz, czy chce poważnie traktować wszystkich obywateli, a zwłaszcza partnerów z Komisji Trójstronnej, i rzeczywiście skonsultuje projekt ustawy z opinią publiczną”. Wystąpienie posła Tadeusza Tomaszewskiego na 84 pos. Sejmu VI kad. w dniu 2 lutego 2011 r. *Spraw. sten. z 84 pos. Sejmu RP w dniu 2 lutego 2011 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 91.

jest głęboko podzielona w sprawie katastrofy pod Smoleńskiem¹⁴⁶ czy udziału polskich żołnierzy w misjach pokojowych.¹⁴⁷ Różnica może wystąpić również między opozycją a opinią publiczną np. w sprawie niewysyłania wojsk do Libii.¹⁴⁸

Podkreślano również te sprawy, w których opinia publiczna wyraża podobne stanowisko jak rząd lub eksperci – chodzi tu przykładowo o sprawę uznania umowy o sprzedaży PZU za nieważną.¹⁴⁹

W imię realizacji dobra wspólnego może się okazać, że rządzący, znając stan opinii publicznej, czasami muszą postąpić wbrew jej stanowisku. W demokratycznym państwie prawnym istnieje szczególna potrzeba dialogu pomiędzy szerszą opinią społeczną a ludźmi polityki,¹⁵⁰ ale nie zwalnia to rządzących od podejmowania decyzji, które nie są zgodne z oczekiwaniami społecznymi. Należy do nich np. sprawa użycia wojsk poza granicami kraju¹⁵¹ czy stacjonowania

¹⁴⁶ „Jak państwo wiecie, opinia publiczna w tej kwestii jest nadal bardzo głęboko podzielona. Badania sondażowe pokazują, że na rozgrywaniu katastrofy smoleńskiej PiS nie zyskuje tyle, ile zakładał, i wszystko wskazuje na to, że więcej nie będzie”. Wystąpienie poseł Izabeli Sierakowskiej na 84 pos. Sejmu VI kad. w dniu 3 lutego 2011 r. *Spraw. sten. z 84 pos. Sejmu RP w dniu 3 lutego 2011 r., (trzeci dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 256.

¹⁴⁷ „Przeprowadzone miesiąc temu przez Centrum Badania Opinii Społecznej badania wykazały, że 77% Polaków nie popiera naszego udziału w operacji NATO w Afganistanie oraz nie akceptuje naszego udziału w misji Unii Europejskiej w Czadzie”. Wystąpienie posła Janusza Krasonia na 18 pos. Sejmu VI kad. w dniu 26 czerwca 2008 r. *Spraw. sten. z 18 pos. Sejmu RP w dniu 26 czerwca 2008 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2008, s. 154.

¹⁴⁸ „Zwracam się tu do państwa posłów, którzy zadawali pytania, szczególnie chodzi o kolegów i koleżanki z Prawa i Sprawiedliwości. Ja naprawdę państwa nie rozumiem. Przysłuchiwałam się tej debacie. Wtedy, kiedy premier powiedział, że nie wysyłamy wojsk do Libii, państwo byliście odrębnego zdania, zupełnie inaczej niż opinia publiczna”. Wystąpienie poseł Krystyny Skowrońskiej na 89 pos. Sejmu VI kad. w dniu 30 marca 2011 r. *Spraw. sten. z 89 pos. Sejmu RP w dniu 30 marca 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 36.

¹⁴⁹ „[...] komisja śledcza, cała opinia publiczna, eksperci, wszyscy wypowiedali się, że trzeba iść ścieżką uznania tej umowy za nieważną, z różnych powodów”. Wystąpienie Ministra Skarbu Państwa Aleksandra Grada na 91 pos. Sejmu VI kad. w dniu 27 kwietnia 2011 r. *Spraw. sten. z 91 pos. Sejmu RP w dniu 27 kwietnia 2011 r. (pierwszy dzień obrad)*, Warszawa 2011, s. 69.

¹⁵⁰ Na taką potrzebę zwrócił uwagę Tadeusz Mazowiecki na uroczystym spotkaniu z okazji 20. rocznicy powstania rządu Tadeusza Mazowieckiego. *Spraw. sten. z Uroczystego Spotkania z okazji 20. rocznicy powstania rządu Tadeusza Mazowieckiego w dniu 11 września 2009 r.*, Warszawa 2009, s. 8.

¹⁵¹ „Istnieje pewna, nawet w tak rozbuchanej medialnie demokracji, jak ta, panująca dzisiaj na świecie, w Europie czy w Polsce, kategoria decyzji, które nie powinny podlegać przesadnie presji opinii publicznej, m.in. decyzje o użyciu wojsk nie powinny być testowane wyłącznie czy głównie pod kątem nastrojów opinii publicznej z jednego powodu. Poza nadzwyczaj rzadkimi wyjątkami w historii opinie publiczne w większości państw świata są zawsze przeciw użyciu swoich wojsk, szczególnie daleko od swoich granic. Uważam, że, niestety, czasami rządy muszą podjąć decyzję o użyciu wojsk z pełną świadomością, że ona nie zyska akceptacji publicznej”. Wystąpienie Prezesa R. M. Donalda Tuska na 63 pos. Sejmu VI kad. w dniu 19 marca 2010 r. *Spraw. sten. z 63 pos. Sejmu*

wojsk amerykańskich w Polsce.¹⁵² W takich sytuacjach opinii publicznej należą się dodatkowe wyjaśnienia i powinny być podejmowane zabiegi w kierunku jej przekonania.

Podsumowując podjęte rozważania, należy pokreślić, że posłowie Sejmu VI kadencji powoływali się w swoich wystąpieniach na opinię publiczną. Nie stwierdzono znaczącej różnicy w częstotliwości tego rodzaju odwołań między posłami z koalicji rządzącej a opozycji. Opinia publiczna traktowana jest jako ważna siła, której nie należy lekceważyć nie tylko w okresie wyborczym, ale również po wyborach. Zauważono przypadki, gdy rząd wycofywał się z planowanych zmian legislacyjnych z obawy przed reakcją opinii publicznej.

Posłowie, powołując się na opinię publiczną, występują w roli: trybuna, analityka i powiernika interesu społecznego. W imieniu opinii publicznej zadają pytania i żądają wyjaśnień; przedstawiają stanowisko opinii publicznej, które ma służyć jako argument wzmacniający racje posła albo umożliwić krytykę rozwiązań proponowanych przez innych; wskazują opinię publiczną jako stronę w procesie podejmowania decyzji służących dobru wspólnemu.

Z analizy zebranego materiału badawczego wynika, iż posłowie, powołując się na opinię publiczną, częściej opierają się na własnej intuicji co do jej stanowiska w danej sprawie niż na wynikach badań sondażowych. Jeżeli podawane są badania opinii publicznej, to są to najczęściej sondaże przeprowadzone przez CBOS i TNS OBOP.

SUMMARY

Deputies to the Sixth-Term Sejm [Parliament] (belonging to all the political parties) invoked public opinion in their speeches. In terms of percentage these cases are not very numerous – barely 2.4%, but it should be observed that the deputies frequently speaking in the parliamentary forum referred to public opinion more than once in a single speech. No significant difference in the frequencies of such references was found between the ruling coalition deputies and the opposition ones. Public opinion is treated as an important force that should not be disregarded not only during the election time but also after the elections when some parties strive to retain power while others to

RP w dniu 19 marca 2010 r. (trzeci dzień obrad), Warszawa 2010, s. 303. Patrz też: Wystąpienie posła Bogdana Lisa na 56 pos. Sejmu VI kad. w dniu 18 grudnia 2009 r. *Spraw. sten. z 56 pos. Sejmu RP w dniu 18 grudnia 2009 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2009, s. 305.

¹⁵² „Bardzo często słyszę, że rakiety Patriot zapewnią nam bezpieczeństwo [...], mówiło się o tym, że tarcza antyrakietowa w Radzikowie miała jeszcze wzmóc to bezpieczeństwo Polski. Jak państwo wiecie, opinia publiczna nie podziela tych nadziei. [...] Prosiłabym w związku z tym o odpowiedź: Na jakiej podstawie państwo oceniacie, że ta decyzja, tzn. stacjonowanie wojsk amerykańskich [...] w Polsce, poprawi nasze bezpieczeństwo? [...] Myślę, że obywatelom po prostu należy się takie bardzo konkretne wyjaśnienie”. Wystąpienie poseł Izabeli Jarugi-Nowackiej na 60 pos. Sejmu VI kad. w dniu 10 lutego 2010 r. *Spraw. sten. z 60 pos. Sejmu RP w dniu 10 lutego 2010 r. (drugi dzień obrad)*, Warszawa 2010, s. 159.

take it over. There were cases in which the government abandoned the planned legislative changes for fear of the reaction of public opinion.

When referring to public opinion, the deputies play the roles of a tribune, analyst and trustee of the public interest. In the name of public opinion they ask questions and demand explanations; they present the public opinion's position that will serve as a reinforcement of a deputy's argument or enable criticism of solutions offered by others; they point to public opinion as a party to the process of making decisions serving the common good.

It follows from the analyzed research material that when invoking public opinion the deputies use their intuitions about its position on a particular matter more often than opinion-polling results. If public opinion survey results are cited, most frequently these are opinion polls conducted by the CBOS (Public Opinion Research Center) and TNS OBOP (Center for Public Opinion Research).